

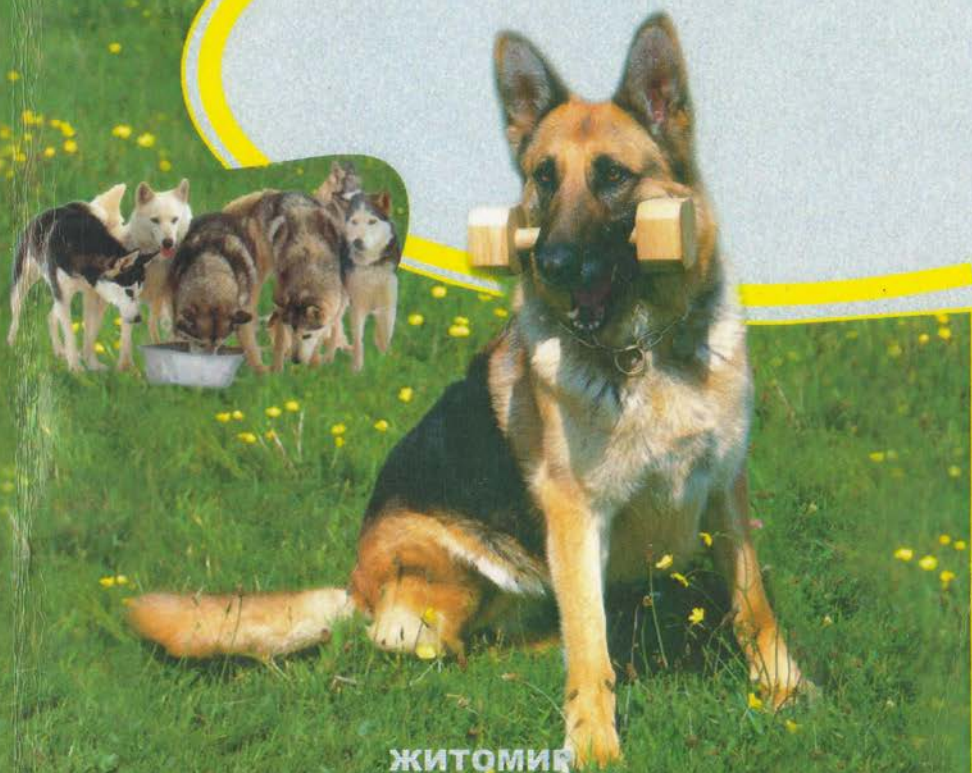

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

В. А. Бурлака, Н. В. Павлюк, В. М. Степаненко, В. Ф. Шевчук
І. Р. Будицько, Є. А. Давидов, О. І. Шубенко

КІНОЛОГІЯ:

утримання та
годівля собак

ЖИТОМИР
2004

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**В. А. Бурлака, Н. В. Павлюк, В. М. Степаненко, В. Ф. Шевчук
І. Р. Будько, Є. А. Давидов, О. І. Шубенко**

КІНОЛОГІЯ: УТРИМАННЯ ТА ГОДІВЛЯ СОБАК

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*Допущено Міністерством аграрної політики України
як навчальний посібник для підготовки фахівців із напрямку
1302 «Зооінженерія» в аграрних вищих навчальних закладах
II – IV рівнів акредитації*

Житомир
Видавництво «Волинь»
2004

УДК 636.4.082.27 (073)
ББК 46.73. Б.

Рецензенти:

Л.П. Горальський – завідувач кафедри анатомії та гістології Державного агроєкологічного університету (м. Житомир), доктор ветеринарних наук, професор;
Д.О. Давидов – начальник циклу кінології УПППМ УМВС України Житомирської області.

Кінологія: утримання та годівля собак: Навчальний посібник / В.А. Бурлака, Н.В. Павлюк, В.М. Степаненко та ін. / Під загальною редакцією доктора сільськогосподарських наук, професора В.А. Бурлаки – Житомир: Видавництво «Волинь», 2004, – 412 с.: іл.

ISBN 966-690-080-7

У навчальному посібнику подано практичні рекомендації щодо годівлі та утримання собак, визначено мету практичних занять, завдання кожної теми, які студенти мають виконувати, вивчаючи дисципліну: «Кінологія: утримання та годівля собак». Посібник допоможе виконати курсову та дипломну роботи.

Книга розрахована на студентів вищих навчальних закладів, II – IV рівнів акредитації науковців, фахівців-кінологів.

УДК 636.4.082.27 (073)
ББК 46.73. Б.

© ДАУ, 2004
© Бурлака В.А., 2004
© Павлюк Н.В., 2004
© Степаненко В.М., 2004
© Шевчук В.Ф., 2004
© Будько І.Р., 2004
© Давидов Є.А., 2004
© Шубенко О.І., 2004

ISBN 966-690-080-7

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник «Кінологія: утримання, годівля, дресура собак» підготовлений і виконаний згідно вимог державної типової програми навчальної дисципліни для підготовки фахівців в аграрних вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації зі спеціальності 7.130201 «Зооінженерія» (спеціалізація «Кінологія») затвердженою навчально-методичною комісією науково-педагогічних працівників аграрних вищих навчальних закладів з напрямку «Зооінженерія» (протокол № 15 від 20 травня 2002 р.).

Автори сподіваються, що даний навчальний посібник допоможе студентам та кінологам-початківцям вивчити: основні породи собак; особливості їх утримання і догляду; санітарно-гігієнічні вимоги до приміщень, обладнання та устаткування; характеристику основних кормів тваринного та рослинного походження, мінеральних і вітамінних добавок тощо, а також технології їх приготування та згодовування собакам; типи раціонів та особливості годівлі собак у залежності від віку, фізіологічного стану, способів утримання, породи та навантаження; особливості спеціальних раціонів та різноманітних дієт для хворих собак; знати основні інфекційні та неінфекційні хвороби тварин; порядок зберігання кормів та режими годівлі собак у залежності від віку та породи.

Розділи та теми навчального посібника «Кінологія: утримання, годівля, дресура собак» підготували:

В. А. Бурлака: «Передмова», частина 1, розділ 1, теми 1.1, 1.4; розділ 2, тема 2.2; Частина 2, розділ 1, теми 1.2, 1.3; Частина 2, розділ 2, теми 2.2, 2.3, 2.4; Частина 2, розділ 3, теми 3.1, 3.4, 3.5, 3.7, 3.11; Частина 3, розділ 4, теми 4.1, 4.7, 4.9; Частина 3, розділ 5, тема 5.1.

Н. В. Павлюк: Частина 1, розділ 2, тема 2.1; Частина 2, розділ 1, теми 1.2, 1.8; Частина 3, розділ 4, теми 4.5, 4.6; Частина 3, розділ 5, тема 5.1.

В. М. Степаненко: Частина 1, розділ 1, тема 1.2; Розділ 2, теми 2.1, 2.6; Частина 2, розділ 1, тема 1.6; Частина 2, розділ 3, теми 3.3, 3.6; Частина 4, розділ 4, тема 4.9.

В. Ф. Шевчук: Частина 1, розділ 2, тема 2.3; Частина 2, розділ

1, тема 1.4; Частина 2, розділ 2, теми 2.1, 2.5; Частина 2, розділ 3, тема 3.10.

І. Р. Будько: Частина 1, розділ 2, теми 2.4, 2.5; Частина 3, розділ 4, теми 4.3, 4.8; Частина 2, розділ 1, тема 1.7; Частина 2, розділ 3, теми 3.6, 3.8, 3.12.

Є. А. Давидов: Частина 1, розділ 1, тема 1.3; Частина 1, розділ 3, тема 3.9; Частина 3, розділ 4, теми 4.2, 4.4.

Автори висловлюють щиросердечну подяку рецензентам: доктору ветеринарних наук, професору **Л. П. Горальському**; начальнику циклу кінології УПППМ УМВС України Житомирської області **Д. О. Давидову** та всім, хто приймав участь у підготовці та виданні навчального посібника.

Колектив авторів із вдячністю прийме критичні зауваження та слушні пропозиції щодо покращення та удосконалення посібника.

Авторський колектив сподівається, що навчальний посібник викличе зацікавлення не тільки серед студентів ВУЗів, а й у любителів та професійних кінологів.

ВСТУП

Собака – найкращий друг людини, його надійний помічник і вірний супутник. Ще в давнину людина приручила собаку і пристосувала її до виконання різноманітних робіт. На їздових собаках люди пересуваються по важко прохідній місцевості, перевозять різноманітний вантаж. Сторожові собаки охороняють стада домашньої худоби, захищаючи їх від хижаків, охороняють важливі господарські об'єкти і житло людини. Службові собаки успішно несуть службу на кордоні, допомагають затримувати злочинців, розшукувати наркотики та вибухові пристрої, виконують обов'язки зв'язківців і санітарів, рятують потопаючих, розшукують потерпілих у завалах після землетрусу та занесених сніговими лавинами у горах. Мисливські собаки всіх порід допомагають мисливцям розшукувати і добувати дикого звіра або птицю, роблять полювання цікавим і захоплюючим.

За любов та турботу собака безмежно віддана своєму господарю, виконує кожен команду, готова прийти на допомогу у будь-який момент.

Кожна людина, яка бере на себе відповідальність щодо утримання та виховання собаки, повинна постійно турбуватися про неї, слідкувати за ростом та розвитком, станом здоров'я, поведінкою, своєчасно годувати собаку повноцінними доброякісними кормами, напувати, виводити на прогулянки, забезпечити зручне місце для відпочинку і сну, а також терпляче і лагідно ставитись до неї.

Стан здоров'я собак, інтенсивність росту і розвитку молодняка в основному залежить від утримання, догляду та годівлі. Даний навчальний посібник надасть допомогу та рекомендації щодо організації правильного утримання, догляду та годівлі собак у залежності від породи, віку, фізіологічного стану та напрямку використання, а також познайомить з найбільш відомими та поширенішими породами собак.

Нормальна життєдіяльність і працездатність собак залежить від правильної їх годівлі. Під правильною деталізованою годівлею слід розуміти годівлю, яка здійснюється за

фізіологічно обґрунтованими нормами потреби собак у поживних речовинах, повноцінними і збалансованими раціонами при дотриманні режиму годівлі.

Повноцінна годівля має вирішальний вплив на здоров'я, темпи росту, розвиток, будову тіла і масу собак. Повноцінна годівля відіграє велике значення в племінній справі – при удосконаленні існуючих і виведенні нових порід собак.

Організувати правильну годівлю собак можна лише при регулюванні кількості та якості кормів з урахуванням їх фізіологічної потреби в поживних речовинах. Як недостатня, так і надмірна годівля собак є шкідливою і збитковою. Вона негативно впливає на статеві клітини, ембріональний розвиток плоду і якість потомства.

Стан здоров'я та продуктивні якості собак нерозривно пов'язані з процесами, що відбуваються в їх організмі в результаті обміну поживних речовин.

При недостатньому або надмірному надходженні в організм собаки поживних речовин їх обмін змінюється, порушуються нормальні життєві функції, знижуються відтворювальна та інші функції та стійкість організму до захворювань. Тому важливо знати, яка кількість поживних речовин у раціоні забезпечує підтримання необхідних життєвих функцій в організмі собак.

Автори бажали б, щоб усі, хто буде опрацьовувати методичні рекомендації розділу «Нормована годівля собак», досконало знали анатомічну будову собак, їх фізіологію, особливості травної системи, а також ефективність перетравності кормів. Не менш важливо, щоб студенти знали найбільш поширені захворювання травної системи собак, а також їх профілактику та усунення захворювання за допомогою спеціальної та правильної годівлі.

Дані методичні рекомендації, на думку авторів, нададуть допомогу студентам в організації повноцінної годівлі собак різних порід та різних статевікових груп, навчать вмінню складати раціони, вдало підбирати корми тваринного та рослинного походження. Методичні рекомендації розраховані на студентів факультету технології виробництва та переробки

продуктів тваринництва та факультету ветеринарної медицини вищих навчальних закладів сільськогосподарського напрямку.

Розділ 6. СКЛАДАННЯ РАЦІОНІВ ТА РЕЖИМ ГОДІВЛІ СОБАК РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП ТА НАПРЯМКІВ ВИКОРИСТАННЯ

Тема 6.1. Загальні правила та вимоги до годівлі собак

Мета заняття: Ознайомитися з особливостями та правилами годівлі собак усіх вікових груп.

На основі норм потреби собак у поживних речовинах уміти скласти кормові раціони.

Раціон – це добовий набір кормових продуктів, які забезпечують фізіологічну норму потреб собак у енергії і поживних речовинах і при цьому не мають негативного впливу на здоров'я тварин.

При складанні добового раціону потрібно у першу чергу визначити кількість енергії, білка, жиру, вуглеводів, мінеральних речовин і вітамінів, які життєво необхідні собаці, з урахуванням статі, віку, маси тіла, фізіологічного стану, виконуваної роботи (для службових собак), умов утримання.

Складання раціону має велике значення у організації повноцінної годівлі собак. Завдяки правильному підбору і співвідношенню кормів раціон в цілому набуває нової якості, що позитивно впливає на поживність кормів. Тому собакам потрібно згодовувати кормові продукти не окремо, а у складі раціону. Практика годівлі собак показала, що склад раціону, підбір кормових продуктів і їх підготовка до згодовування впливає на здоров'я тварин.

Раціон у повній мірі повинен співпадати з потребами собак у енергії, поживних і біологічно активних речовинах.

Раціон потрібно складати із кормових продуктів, відповідно до природи і смаку собаки. Корми необхідно вводити в раціон у такій кількості, при якій не спостерігалось б шкідливої дії їх на стан собаки. Корми потрібно підбирати так, щоб раціон позитивно впливав на процес травлення. Тому за об'ємом і вмістом сухих речовин раціони повинні відповідати вмісту травного тракту і особливості організму до перетравлення і всмоктування поживних речовин. Недостатня наповненість та перевантаження шлунково-кишкового тракту погано впливають на його моторну і секреторну діяльність, а також на загальний стан собаки.

Кормові раціони потрібно складати із різноманітних кормових продуктів які більш привабливі і смачніші для собак, так як такі раціони добре поїдаються тваринами, викликають інтенсивну секрецію перетравних залоз, вони зазвичай більш повноцінні, і поживні речовини краще засвоюються. З метою заощадження продуктів харчування для людини у раціон собак потрібно додавати відходи м'ясної, молочної, рибної і харчової промисловості, котрі при певному поєднанні з іншими кормами забезпечують повноцінну годівлю собак.

Собаки вживають корми у різній кількості. Це залежить від хімічного складу, смакових і фізичних властивостей корму, а також від віку, маси тварини, місткості травного тракту і функціональної діяльності.

На потребу у кормі впливають і такі фактори, як ступінь активності собаки, температура навколишнього середовища та ін. Наприклад, службова або мисливська собака, яка цілий день виконує роботу, а вночі спить у приміщенні, яке не отоплюється, потребує збільшення кормової норми на 15 %, у порівнянні з непрацюючою собакою.

Часом, у залежності від зовнішніх факторів, потреба у їжі у собак змінюється. Наприклад, у самця в парувальний період значно підвищується апетит; у чутливої собаки будь-якої кімнатно-декоративної породи завжди знижується апетит, колу у сім'ї будь-яке горе чи сварі; сторожова собака, більш відповідальна, майже завжди з'їдає менше корму, коли у домі працюють маляри чи у саду знаходяться сторонні люди. Таким чином, собакам навіть однієї породи, одних розмірів і маси тіла не завжди згодують однакову кількість корму в добовому раціоні.

Обмін речовин у собак різний, тому на одному і тому ж раціоні одна собака буде худнути, інша – набирати вагу, а третя буде в нормі, при тому, що вони однієї породи, статі, однакової маси тіла.

Якщо раціон собаки не буде забезпечувати потребу в поживних речовинах, то тварини худнуть, слабшають, у них порушуються відновлювальні функції, затримується ріст і розвиток, і вони легше піддаються різним захворюванням.

Перегодовувати собак також не рекомендується. Зайвий корм викликає у тварин ожиріння, зниження плодючості і дієздатності.

Об'єм добового раціону залежить від консистенції корму і маси тіла собаки (таблиця 8).

Таблиця 8. Норма корму для дорослих собак, у середньому на 1 кг маси тіла на добу, г

Маса тіла, кг	Консистенція раціону	
	сухий раціон, 8–10 % води	вологий раціон, 72–75 % води
1–5	40	65
5–10	30	60
10–20	25	50
20–30	20	40
30–60 і більше	15	30

Контролем повноцінної годівлі є вміст поживних речовин у раціоні (див. таблицю 9), і зміна маси тіла тварини. Годівля є нормальною, коли доросла собака має постійну живу масу. Якщо собака худне, це означає що корму не вистачає, і, навпаки, якщо набирає вагу – раціон потрібно зменшити.

Повноцінною є годівля, при якій у дорослих собак не змінюється маса тіла, не спостерігається порушення апетиту, обміну речовин, репродуктивних функцій і здоров'я.

Апетит у собак є одним із найголовніших показників нормального стану. Погіршення апетиту або відмова від якогось корму – перші ознаки порушення обміну речовин в організмі і послаблення здоров'я через незбалансований раціон. Якщо собака відмовляється від корму чи у годівниці залишається велика кількість не з'їдених залишків, то причина може бути у самому кормі, його якості. У цьому випадку необхідно виключити із раціону той чи інший корм або внести зміни у підготовку його до згодовування.

Таблиця 9. Норма поживних речовин у 100 г раціону для собак

Поживні речовини	Сухий раціон, 8–10 % води	Вологий раціон, 72–75 % води
Енергія, кДж	1400–1600	400–500
Білок, г	20–25	5–10
Жир, г	5–10	1–3
Легкозасвоювані вуглеводи,	40–70	5–20
Клітковина, г	2–8	0,5–1,5
Кальцій, мг	1000–1200	300–400
Фосфор, мг	800–1000	250–350
Вітамін А, МО	500–600	150–160
Вітамін D, МО	50–60	15–20
Вітамін Е, мг	5–8	2–3
Вітаміни групи В, мг	2–3	0,5–1,0

Показниками контролю повноцінної годівлі є не тільки прояви хвороби, але й випадки розладу травлення, зміни функції серцево-судинної системи і системи дихання, зовнішнього стану, термінів початку і завершення линьки, важкість при вставанні.

Собака, яку годують збалансованим раціоном, повна енергії, у неї глянцева шерсть і блискучі очі. Флегматичність собаки на прогулянках і небажання бігати при відсутності ознак явної хвороби є результатом перегодовування.

З метою контролю за станом здоров'я періодично проводять біохімічні аналізи крові і сечі.

За показниками крові визначають вміст білка і гемоглобіну. Відхилення від фізіологічної норми свідчить про порушення білкового обміну. Крім того, для виявлення порушення білкового живлення на основі незбалансованої годівлі в сечі визначають загальний азот, азот сечовини, азот аміаку, азот амінокислот, визначають ляпісну пробу і реакцію рН.

Підвищення загального азоту у сечі свідчить про погіршення його засвоювання в організмі у зв'язку з неякісним білком корму. Надмірна кількість білка в раціоні призводить до високого вмісту у сечі сечовини. При незадовільній якості білка збільшується кількість амінного азоту у сечі. При нестачі білка в кормі знижується вміст азоту у сечовині і збільшується кількість азоту пуринових основ. При виникненні глибоких порушень білкового обміну і появи помітної кількості гістаміну у сечі ляпісна проба має позитивну реакцію (чорний залишок). Про порушення білкового живлення у собак в цілому свідчить кількість білка у сечі.

Тенденцію до порушення мінерального живлення собаки можна помітити за зміною резервної лужності крові. Стан мінерального обміну визначають за рівнем кальцію, фосфору, калію, натрію, магнію, хлору та інших елементів крові.

Вуглеводний і жировий (ліпідний) обмін у собаки контролюють за вмістом в крові цукру, ліпідів, кетонів та ін.

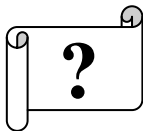
Вітамінне живлення контролюють за кількістю у крові вітамінів. Наприклад, поступове зниження каротину в крові вказує на нестачу його у кормі, в той час як низький рівень вітаміну А свідчить про малий запас його в організмі.

Завдання 1. Перечисліть основні правила та вимоги до годівлі собак та аргументуйте їх. Запишіть у зошит.

Завдання 2. Підберіть корми та складіть сухий та вологий раціон для собак живою масою 5–10 та 20–30 кг.

Завдання 3. Дайте оцінку повноцінності складеним раціонам (завдання 2). Зробіть їх детальний аналіз.

Контрольні питання:

1. Яке значення має раціон для годівлі собак?
2. У чому полягають особливості складання раціону для собак?
3. Як впливає незбалансована годівля на здоров'я та фізіологічний стан собак?

4. Як проводять контроль повноцінності годівлі собак?

Тема 6.2. Загальні вимоги до годівлі цуценят різних порід

Мета заняття: Ознайомитися із загальними вимогами до годівлі цуценят різних порід.

Власник підсисної самки, годуючи її, побічно піклується і про цуценят. Підсисний період триває біля трьох тижнів, точніше до 25 днів. Поки очі в цуценяти ще не відкрилися, тобто перші 14 днів визначити ситі вони чи ні, можна за їх поведінкою: ситі цуценята сплять або спокійно ссуть самку. Але якщо вони накидаються на протягнений палець, намагаються ссати його, неспокійно плазують біля матері, скиглять, виходить, що у неї не вистачає молока. Якщо ветеринар радить підгодовувати цуценят, то це необхідно робити кілька разів на день. У цих цілях можна використовувати суміші призначені для годівлі грудних дітей. Або приготувати наступний склад: 3–4 ложки солодких вершків, одна четверта літри коров'ячого молока, 1 яєчний жовток, 2–3 ложки цукрового піску, порошок шкарлупи одного яйця. Такої кількості замітника молока вистачить на день двом-трьом цуценятам.

Молозиво самки містить усі необхідні речовини для захисту цуценят від різних, в основному заразних, захворювань.

Тому дуже важливо, щоб цуценята почали ссати відразу ж після народження протягом перших 6 годин життя, щоб одержати всі необхідні антитіла, важливі в антибактеріальному захисті. Пізніше слизова кишечника і шлунка не пропускає антитіла в організм.

У віці близько 23 днів у цуценяти починають різатися зуби. Тому самка іноді відбивається від своїх дітей, або зменшує бо вони сильно ранять її соски, число годівель. До цього часу цуценята підрастають, і материнського молока їм стає недостатньо. Виходить, уже можна привчати їх самостійно їсти з миски. Деякі цуценята відразу ж починають їсти, іншим треба злегка змочити молоком мордочку, пригнувши їх до миски. Новий метод годівлі цуценята освоюють, як правило, протягом двох днів. Після цього їх можна цілком відлучати від матері.

У залежності від того, продовжує ще самка годувати цуценят своїм молоком чи ні, їх підгодовують кілька разів на день. До кінця першого місяця життя цуценя повинне вміти їсти самостійно. Воно повинно одержувати молочні і м'ясні продукти в кілька прийомів.

М'ясна годівля включає одну третину злегка підсоленого яловичого м'яса, відвареного разом з макаронними виробами, рисом, вівсяними пластівцями, а також овочами (капуста, шпинат, буряк, морква).

Молочна годівля включає пшеничну крупу, рис, кукурудзяні або вівсяні пластівці зварені на коров'ячому молоці з невеликою кількістю цукру. Щодня в одну з годівель дають яєчний жовток. У їжу обов'язково додають порошок яєчної шкарлупи і подрібнену яловичу печінку.

Така схема годівлі годиться для будь-яких цуценят незалежно від породи, розвитку і швидкості росту.

Годівля цуценят карликових собак. Ці собаки надзвичайно рухливі і темпераментні, тому їх денний раціон щодо розмірів тіла великий.

Апетит у карликових собак індивідуальний. При вирощуванні цуценят цих порід, потрібно дотримуватися визначених норм. Цуценя саме покаже, чи вистачає йому корму: якщо їжі багато, воно не буде її доїдати. У цьому випадку кількість корму варто зменшити. В основному цуценята цих собак мало чим відрізняються від інших.

Годівля цуценят малих собак. До двомісячного віку цих цуценят годують так само, як середніх і великих. З двох місяців переводять на чотириразову годівлю з включенням 150–200 г м'яса. У три місяці їх годують три рази на день: дві м'ясних годівлі у тому числі 200 г м'яса й одна молочна. Із шести місяців цуценят переводять на дворазову годівлю з великим обсягом продуктів, але з тією ж кількістю м'яса. Деякі цуценята відмовляються від молочного корму, а інші, навпаки, із задоволенням продовжують поїдати його. З 8–9-місячного віку собакам потрібна дворазова годівля з 150–200 г м'яса. Загалом, корм за обсягом повинен складати один літр компонентів на добу. Приблизно так само годують і дорослу собаку.

Тварини цієї групи схильні до переїдання, вони безперервно їдять, і їм усе мало. У такому випадку варто визначити об'єм корму, при якому зберігається нормальна життєдіяльність собаки, і строго його дотримуватися.

Годівля цуценят середніх собак. Собаки середніх розмірів швидко переходять від однієї фази розвитку до іншої. У півтора місяця таке цуценя їсть не частіше п'яти разів на день: три рази – м'ясний корм, що включає 100 г м'яса, два рази – молочний. З другого місяця життя тварина їсть чотири рази на день: два м'ясних корми, включаючи 150–200 г м'яса, і два молочних. У чотирьохмісячному віці цуценята починають відмовлятися від однієї з молочних годівель, а кількість м'яса збільшується до 300 г. У такий спосіб собаку годують до восьми місяців, потім переводять її на дворазову годівлю, причому м'ясу (перший раз – о 10 годині ранку, другий – о 19 годині вечора). При цьому зростає загальний об'єм корму, але кількість м'яса залишається постійною. Деякі собаки продовжують охоче поїдати молочний корм зранку. У віці від 18 до 20 місяців тварину переводять на дорослий режим годівлі, що складається з легкого молочного сніданку і рясної м'ясної вечері (густа кашоподібна їжа обсягом до 1,5 літрів з 200–250 г дрібно нарізаного вареного м'яса).

Годівля цуценят великих собак. Підсисний період цих цуценят продовжується близько 25 днів, після чого починається фаза відлучення, коли цуценят треба годувати кілька разів на день. Крім материнського молока цуценята повинні одержувати на добу три молочні годівлі і дві м'ясні. При цьому денна норма м'яса для одного цуценяти повинна складати 100 г. Шеститижневих цуценят самка вже не годує, тому турбота про це цілком лягає на плечі власника. Тепер цуценят необхідно годувати шість разів на день: три молочні годівлі і три м'ясні. Денна норма м'яса 150 г. У два місяці норму м'яса збільшують, і цуценят годують п'ять разів на день. У віці 2,5 місяці годують цуценят чотири рази на день – одна молочна годівля і три м'ясних (200 г м'яса) – з додаванням через день яєчного жовтка. У три місяці цуценяті дають 300 г м'яса на день. З чотирьох місяців годують три рази в день: дві м'ясні і одну молочну годівлю. У цей період у раціоні збільшують частку інших продуктів. До цього м'ясо складало одну третю всього раціону,

тепер м'ясо повинне складати одну четверту частину. На цій стадії розвитку в цуценят міняються молочні зуби на постійні. Це підвищує потребу організму у фосфорі і кальції. Тому вихованцям необхідно давати яловичі кістки кожні 2–3 дні, причому за розмірами вони повинні бути такими, щоб цуценя не змогло їх розгризти. Так годують собаку до 8-10 місяців, доки вона не почне відмовлятися від однієї з трьох годівель, швидше за все – молочної. У цей період у цуценяти найбільша потреба в м'ясі: воно з'їдає до 0,5 кг чистого м'яса в день. Якщо собака багато бігає і дуже енергійна, то не слід їй відмовляти в м'ясі. У віці близько 20 місяців, коли розвиток таких собак практично завершується, їх переводять на дорослий режим годівлі, що продовжується до кінця життя. Це дві годівлі в день: ранкова – молочне, вечірня – м'ясне (2 літри густої консистенції корму).

Тема 6.3. Загальні вимоги до годівлі дорослих собак різних порід

Мета заняття: Ознайомитися із загальними вимогами до годівлі дорослих собак різних порід.

З м'яса для годівлі собаки придатні яловичина, конина і баранина. Самий найкоштовніший продукт – це яловичина, що містить багато заліза й інших мінеральних речовин. Конина, у порівнянні з бараниною, надзвичайно рідко буває уражена бруцельозом. Тому її можна без усякого ризику давати собаці в сирому вигляді. М'ясо для собак, що продається в магазині, як правило, узагалі непридатне для годівлі. Але купувати найдорожче м'ясо собаці теж необов'язково. Можна знайти гарне м'ясо за досить помірною ціною (грудинка, шийна частина). М'ясо можна давати як вареним, так і сирим, але головне, щоб воно було пісним. Жир згубно впливає на печінку собаки. Можна, наприклад, давати два рази на тиждень сире м'ясо, в інші дні – варене, причому нарізати його потрібно дрібнішими шматочками.

Риба дуже різноманітний раціон собаки, це прекрасний продукт, що містить багато фосфору, білків і йоду. М'ясо можна замінити раз на тиждень рибою нежирних сортів (тріска, мерлан, хек). Рибу можна давати як у вареному, так і в сирому вигляді. В останньому випадку необхідно проводити регулярні

профілактичні противоглисні заходи. Особливо люблять рибу – чау-чау, самоїд та інші північні собаки групи лайок. Перед годівлею з риби необхідно видалити гострі кістки.

Яйця цінний продукт у годівлі собаки, вони особливо корисні для собак дрібних порід. У сирому вигляді дають тільки жовток, варені яйця – цілком.

Супи можна давати 1–2 рази на тиждень. Їх особливо рекомендують собакам, що схильні до екземи. У складі супу повинні переважати зелені овочі, їх перед годівлею потрібно ретельно розім'яти.

Найкращі крупи для собаки – це геркулес, вівсянка, гречка і рис. Вони особливо необхідні для собак великих порід. Перед варінням крупи потрібно промити в холодній воді. Хазяїн повинен врахувати, що розварена клейкоподібна маса собакам не подобається, тому потрібно постаратися варити розсипчасту кашу.

Час від часу собаці корисно давати сир. Ці продукти частково можуть замінити в раціоні рибу і м'ясо, оскільки дуже поживні. Для годівлі цуценят, відлучених від матері, найкраще використовувати кисломолочні продукти: йогурт, кисле молоко, кефір з додаванням цукру у невеликій кількості.

Собакам, що живуть у місті, особливо важливі овочі, тому що вони часто обмежені в русі. Овочі усувають запори і полегшують травні процеси. Дуже корисні у вареному вигляді цибуля-порей, зелені боби, шпинат, салат. У постійний раціон бажано включити сиру натерту моркву.

У фруктах міститься багато цукру, мінеральних речовин і вітамінів. І якщо собака любить фрукти як у сиром, так і у вареному вигляді, – це дуже добре і корисно.

Собачі галети є лише додатковим кормом, а не складають основу харчування. Але, на жаль, оскільки м'ясо дорожче від галет, багато господарів годують собак саме ними. Цього робити не рекомендується.

Цукор у невеликих кількостях можна додавати в кашу, але, у залежності від розміру собаки, не більше 5–15 г на день. До річного віку цукор тварині краще не давати. З приводу солі єдиної думки немає. Деякі вважають, що сіль і так у достатніх

кількостях для задоволення потреби собаки утримується в кормі, інші радять підсолювати корм. Але якщо ви все-таки корм підсолюєте, робіть це з великою обережністю, тому що деякі собаки дуже чутливі до солі, до того ж її надлишок може принести шкоду.

В окремій мисці у вихованця повинна постійно знаходитися питна вода. Непридатну водопровідну воду можна замінити негазованою мінеральною. Не дозволяйте собаці пити зі стоячих водойм, боліт, калюж, оскільки в них можуть знаходитися яйця гельмінтів і різних хвороботворних бактерій.

Вихованців, які подорожують з хазяїном, краще годувати спеціальними собачими консервами, тому що вони дуже зручні в приготуванні і транспортуванні, а за складом цілком відповідають фізіологічним потребам собаки. Але консервовані корми можна використовувати тільки періодично, оскільки вони цілком не зможуть замінити свіжих продуктів. Коли обставини змушують тривалий час годувати собаку комбікормами і консервами, то їх по можливості потрібно якнайбільше різноманітнити.

Тварини, як правило, консервативні у своїх харчових прихильностях. Вони можуть постійно їсти корм який вони люблять і повністю відмовитися від того що не їли. Тому урізноманітнювати раціон собаки необхідно із самого раннього віку. Але якщо вам усе-таки приходиться давати тварині щось новеньке, то робіть це поступово, щоб не викликати відрази до нового виду корму.

Не рекомендується давати собаці деякі м'ясні продукти – відходи бойні, сало, свинину, селезінку, легені, а також субпродукти (вим'я, нирки, шлунок). Якщо ви усе-таки використовуєте ці корми, то їх потрібно мити і варити.

Не можна давати вихованцеві кістки, особливо кістки птиці, навіть мисливським собакам. Гострою кістою тварина може поранити травний тракт, і навіть ветеринар у таких випадках не зможе допомогти. Така собака буде гинути в найтяжких муках. Навіть великі яловичі кісти не принесуть нічого, крім шкоди. Для формування кістяка молодим собакам і цуценятам необхідно давати кісткове борошно. Тварини, що живуть у

селах, усе життя гризуть кістки без видимої шкоди, але треба сказати, що їм і їх хазяїнам просто везе.

Деякі крохмалисті овочі в сирому вигляді (картопля, ріпа, капуста, горох, боби, сочевиця, квасоля) теж давати не рекомендується, тому що вони містять мало вітамінів. Солодощі (печиво, цукерки, шоколад) дуже шкідливі для собаки і псують апетит. Для ласощів собаці цілком підійде звичайний сухарик. Для того, щоб собака була здорова і жила довго, не годуйте її їжею зі свого столу. Це зовсім непотрібно для вашої собаки, оскільки їжа людей приготовлена з використанням жирів і олії, великої кількості солі, перцю і спецій. Виключіть з меню собаки жири, борошняні вироби і занадто рідкий суп.

Раціон та режим годівлі собаки. Різні породи вимагають різної кількості корму. Величезну роль у раціоні відіграє активність собаки. Собака, що знаходиться в постійному русі, наприклад, на полюванні, затрачає енергії більше, ніж та, котра веде малорухомий спосіб життя. Тому робочу собаку годують більше. Представникам великих порід на день потрібно приблизно 20 г м'яса на 1 кг живої ваги, а маленьким – 25 г. Варені або сирі овочі повинні складати приблизно 10 % від усього раціону.

Для старої малорухомої собаки норма годівлі набагато нижча. Для підростаючого організму, навпаки, потрібно більш повноцінний у поживному відношенні раціон, більший за об'ємом приблизно на 20 %. Узимку вихованця годують краще, ніж улітку, коли дають більш легкий корм. Незалежно від сезону в корм добре додавати небагато пивних дріжджів. Вони надають шерсті здорового блиску, благотворно впливають на функцію травних залоз і містять необхідні вітаміни. Також дуже корисний часник, якщо його давати не занадто часто.

Нижче приведена таблиця орієнтовної кількості і співвідношення продуктів, необхідних для дорослих собак з нормальним навантаженням. У залежності від породи і віку собаки, фахівцями з годівлі розроблені типові раціони.

**Болонка, пінчер, карликовий шпіц, пекінес
(карликові породи)**

3 місяці

Вранці – 2–3 ст. ложки молочної суміші

Опівдні – 1 ст. ложка подрібненої яловичини

Полудень – 2–3 ст. ложки молочної суміші

Увечері – 2 ст. ложки подрібненої яловичини, добре розім'яте

овочеве пюре, сухарики

Пізно ввечері (23 година) – 2–3 ст. ложки молочної суміші

Протягом усього дня – вітамінні добавки

5 місяців

Вранці – 4–6 ст. ложок молочної суміші

Опівдні – 2 ст. ложки подрібненої яловичини

Увечері – 3 ст. ложки подрібненої яловичини, сухарики, овочі

Пізно ввечері – 4–6 кавових ложок молочної суміші

Протягом усього дня – вітамінні добавки

6 місяців

Вранці – 4–6 ст. ложок молока, яйце (3–4 рази в тиждень)

Опівдні – 2 ст. ложки подрібненої яловичини

Увечері – 3 ст. ложки подрібненої яловичини, сухарики, овочі

Протягом усього дня – вітамінні добавки

Порода	Жива маса, кг	Кількість корму	
		М'ясо, г	Крупи, г
Сенбернар, мастифф, німецький дог	70–90	2000–4000	2000
Боксер, вівчарка	30	600	1200
Мисливські породи	20	450	900
Пудель, такса	5	250–300	350
	10	500–600	700
Пудель карликовий	3–4	190	380
Пекінес, йоркшир-тер'єр	2	160	320
Чихуахуа	1	80	160

7–10 місяців

Вранці – 3/4 чашки молочної суміші із сирим яйцем

Опівдні – 2 ст. ложки подрібненої яловичини

Ввечері – 3–4 ст. ложки подрібненої яловичини, сухарики, овочі

Протягом усього дня – вітамінні добавки

З 10 місяців

Вранці – 2 ст. ложки подрібненої яловичини, яйце (2–3 рази у тиждень), сухарики

Увечері – 4 ст. ложки подрібненої яловичини, сухарики, овочі

Протягом усього дня – вітамінні добавки

Мопс, бульдог, кокер-спанієль, малий пудель, тер'єр (середні породи)

3 місяці

Вранці – 4 ст. ложки молочної суміші, сухарики

Опівдні – 2 ст. ложки подрібненої яловичини, сухарики

Ввечері – 3 ст. ложки подрібненої яловичини, овочі, сухарики

Пізно ввечері – 4 ст. ложки молочної суміші

Протягом усього дня – вітамінні добавки

5 місяців

Вранці – 6–8 ст. ложок молочної суміші, сухарики

Опівдні – 3 ст. ложки подрібненої яловичини, сухарики

Ввечері – 4-5 ст. ложок подрібненої яловичини, овочі

Пізно ввечері – 1 чашка молочної суміші

Протягом усього дня – вітамінні добавки

6 місяців

Вранці – чашка молока, яйце, сухарики

Опівдні – 3–4 ст. ложки подрібненої яловичини, сухарики, овочі

Увечері – 5–6 ст. ложок подрібненої яловичини, сухарики, овочі

Протягом усього дня – вітамінні добавки

7–10 місяців

Вранці – чашка молока, яйце (4-5 разів у тиждень), сухарики

Опівдні – 4 ст. ложки подрібненої яловичини, сухарики

Ввечері – 6–8 ст. ложок подрібненої яловичини, сухарики, овочі

З 10 місяців

Вранці – чашка молока, 1 яйце (4-5 разів у тиждень)

Увечері – 400 м подрібненої яловичини, сухарики, овочі

**Бульдог, чао-чао, королівський пудель, вівчарка, хортиці,
доберман-пінчер, пойнтер, сетер, ердельтер'єр
(великі породи)**

3 місяці

Вранці – 1 склянка молочної суміші, сухарики

Опівдні – 3 ст. ложки подрібненої яловичини

Увечері – 4 ст. ложки подрібненої яловичини, 2 сухарики, 2 ст. ложки варених розім'ятих овочів

Пізно ввечері – 1 літр молочної суміші

Протягом усього дня – вітамінні добавки

5 місяців

Вранці – 1 склянка молочної суміші, сухарики

Опівдні – 4-5 ст. ложок подрібненої яловичини

Увечері – 8 ст. ложок подрібненої яловичини, сухарики, овочі

Пізно ввечері – 1 склянка молочної суміші

Протягом усього дня – вітамінні добавки

7-10 місяців

Вранці – 1 літр молока, сухарики, варене яйце

Ввечері – 450 м подрібненої яловичини, сухарики, овочі.

Після року раціон, у залежності від навантаження й активності собаки, зменшують або збільшують.

**Мастиф, сенбернар, ірландський вовкодав, німецький дог
(дуже великі породи)**

3 місяці

Вранці – 1 літр молочної суміші, сухарики, сире яйце

Опівдні – 250 г подрібненого м'яса, сухарики, овочі

Увечері – 400 г подрібненого м'яса, сухарики, овочі

Пізно ввечері – 1 літр молочної суміші (рекомендується для попередження рахіту)

Протягом усього дня – вітамінні добавки

5 місяців

Вранці – 1 літр молочної суміші, сухарики, яйце

Опівдні – 450 г подрібненого м'яса (яловичина)

Увечері – 650 г подрібненого м'яса, сухарики, овочі

Пізно ввечері – 1 літр молочної суміші

6 місяців

Ранком – 1,5 літра молочної суміші, сухарики, 2 яйця

Опівдні – 650 г подрібненого м'яса

Увечері – 650–900 г подрібненого м'яса, сухарики, овочі

7-10 місяців

Ранком – 1 літр молока, сухарики, 2 яйця

Опівдні – 900 г подрібненого м'яса

Увечері – 900–1200 г подрібненого м'яса, сухарики, овочі

Примітка: собакам усіх порід після 12 місяців вітамінні добавки можна не давати. Склад молочної суміші для всіх порід однаковий (1 літр молока, 1 ложка розчину кальцію, 1 яйце, 1 кавава ложка лактози). Овочі можна давати як сирі, так і варені, але обов'язково подрібнені.

Тема 6.4. Годівля дорослих собак у період спокою

Мета заняття: Ознайомитися та вивчити принципи годівлі дорослих собак у період спокою (поза роботою та розмноженням). Навчитись визначати норми потреби собаки у поживних речовинах та складати раціон.

Дорослих собак у період спокою (поза розмноженням і роботою) годують за раціонами, що відповідають фізіологічним нормам потреби тварин в енергії, білку, жирі, вуглеводах, мінеральних речовинах і вітамінах з урахуванням орієнтовної структури раціонів. Норми потреби собак у період спокою в поживних речовинах приведені в додатках 1–8. Орієнтовна структура типових раціонів у відсотках від добової потреби в енергії наступна:

М'ясо II категорії – до 70 % (у середньому 35 %),

Крупа (різна) – до 60 % (у середньому 40 %),

Хліб – до 30 % (у середньому 15 %),

Картопля – до 20 % (у середньому 7 %),

Овочі – до 10 % (у середньому 3 %).

У раціонах частину м'яса можна замінити м'ясними субпродуктами до 30 % (у середньому 15 %), молоком і молочними продуктами до 15 % (у середньому 5 %), рибою до 5 % (у середньому 2 %). Хліб можна замінити крупою, і навпаки.

При підборі кормів у раціон можна користуватися наступною шкалою замінності: 1 кг м'яса заміняється 0,75 кг серця, 1,5 кг легень, 1,5 кг тельбуха, 2 кг кишок, 0,5 кг м'ясо-кісткового чи рибного борошна, 0,75 кг сухої риби, 1,5 кг незбираного молока,

0,75 м жирного сиру, 3 кг відвійок, 1,5 кг нежирного сиру. 1 кг вівсяної крупи замінюється 1,5 кг хліба, 3 кг картоплі, 1 кг галет.

Орієнтовні раціони дорослих собак у період спокою при годівлі традиційними кормами.

Собаці живою масою **5 кг** потрібно:

енергії 1900 кДж;
білка – 22,5 г;
жиру – 6,5 г;
вуглеводів – 50,5 г, у тому числі клітковини – 4 г;
кальцію – 1320 мг;
фосфору – 1100 мг;
вітаміну А – 500 МО;
вітаміну D – 35 МО і визначена кількість інших макро- і мікроелементів, вітамінів і амінокислот на добу.

Для задоволення цієї потреби в поживних речовинах собаці в складі раціону необхідно давати: м'яса (яловичини II категорії) – 110 г, крупи – 55 г, картоплі – 40 г, овочів – 45 г, хліба – 30 г і кухонної солі – 1,8 г на добу.

Собаці живою масою **10 кг** потрібно:

енергії 3150 кДж,
білка – 45 г;
жиру – 13 г;
вуглеводів – 101 г, у тому числі клітковини – 8 г;
кальцію – 2640 мг;
фосфору – 2200 мг;
вітаміну А – 1000 МО;
вітаміну D – 70 МО на добу і визначену кількість інших речовин.

У раціон включають: м'яса II категорії – 180 г, крупи – 90 г, картоплі – 65 г, овочів – 70 г, хліба – 53 г, кухонної солі – 3,5 г на добу.

Собаці живою масою **20 кг** потрібно:

енергії 5200 кДж;
білка – 90 г;
жиру – 26 г;
вуглеводів – 202 г, у тому числі клітковини – 16 г;

кальцію – 5280 мг;
фосфору – 4400 мг;
вітаміну А – 2000 МО;
вітаміну D – 140 МО на добу.

У складі раціону необхідно включити: м'яса II категорії – 300 г, крупи – 150 г, картоплі – 105 г, овочів – 115 г, хліба – 87 г і кухонної солі – 7,1 г на добу.

Собаці живою масою **30 кг** потрібно:

енергії 6900 кДж;
білка – 135 г;
жиру – 39 г;
вуглеводів – 303 г. у тому числі клітковини – 24 г;
кальцію – 7920 мг;
фосфору – 6600 мг;
вітаміну А – 3000 МО;
вітаміну D – 210 МО на добу.

Для задоволення цієї потреби в поживних речовинах собаці з живою масою 30 кг у складі раціону треба згодовувати: м'яса II категорії – 400 г, крупи – 200 г, картоплі – 140 г, овочів – 150 г, хліба – 115 г і кухонної солі – 10,5 г на добу.

Собаці живою масою **40 кг** потрібно:

енергії 8600 кДж;
білка – 180 г;
жиру – 52 г;
вуглеводів – 404 г. у тому числі клітковини – 32 г;
кальцію – 10 560 мг;
фосфору – 8800 мг;
вітаміну А – 4000 МО;
вітаміну D – 280 МО на добу.

У складі раціону собаці живою масою 40 кг необхідно згодовувати: м'яса II категорії – 500 г, крупи – 245 г, картоплі – 175 г, овочів – 190 г, хліба – 145 г і солі 14,2 г на добу.

Собаці живою з масою **50 кг** потрібно:

енергії 10 250 кДж;
білка – 225 г;
жиру – 65 г;

вуглеводів – 505 г. у тому числі клітковини – 40 г;
кальцію – 13,2 г;
фосфору – 11,0 г;
вітаміну А – 5 тис. МО;
вітаміну D – 350 МО на добу.

У раціон необхідно включати: м'яса II категорії – 600 г, крупу – 290 г, картопля – 205 г, овочі – 220 г, хліб – 170 г і сіль – 17,7 г на добу.

Собаці живою масою **60 кг** потрібно:

енергії 11 400 кДж;
білка – 270 г;
жиру – 78 г;
вуглеводів 602 г, у тому числі клітковини – 48 г;
кальцію – 15,5 г;
фосфору – 13,2 г;
вітаміну А – 6 тис. МО;
вітаміну D – 420 МО та ін. на добу.

У раціоні повинно міститися: м'яса II категорії – 665 г, крупи – 325 г, картоплі – 230 г, овочів – 250 г, хліба – 190 г і солі 21 г на добу.

Собаці живою масою **70 кг** потрібно:

енергії – 12 600 кДж;
білка – 315 г;
жиру – 91 г;
вуглеводів – 707 г, у тому числі клітковини – 56 г;
кальцію – 18,5 г;
фосфору – 15,4 г;
вітаміну А – 7 тис. МО;
вітаміну D – 490 МО та ін. на добу.

Собаці у раціоні необхідно згодовувати: м'яса II категорії – 730 г, крупи – 360 г, картоплі – 255 г, овочів – 275 г, хліба – 210 г і солі 24,5 г на добу.

Крім основних кормових продуктів у раціони собак включають балансуєчі кормові добавки.

При нестачі в основному кормі енергії і жиру в раціони додають тваринні жири, у тому числі вершкове масло (не більше 20–25 г на добу).

При нестачі в кормових раціонах білка й амінокислот у раціон включають сир (нежирний), кров'яне борошно, м'ясокісткове, рибне борошно, казеїнат натрію не більше – 100 г на добу.

При нестачі в кормах кальцію і фосфору в раціон уводять кісткове борошно до 40 г на добу, при нестачі натрію і хлору збільшують норму кухонної солі, при нестачі калію в раціон включають вуглекислий калій, при нестачі мікроелементів у раціон додають відповідну сіль: джерелом заліза є сірчаноокисле залізо, міді – сірчаноокисла мідь, цинку – сірчаноокислий, вуглекислий чи окис цинку, марганцю – сірчаноокислий, вуглекислий чи хлористий марганець, кобальту – сірчаноокислий, хлористий чи вуглекислий кобальт, йоду – йодистий, йодовато-кислий калій чи йодистий натрій, магнію – сірчаноокислий, хлористий чи вуглекислий магній.

При нестачі вітамінів у кормові раціони включають свіжу печінку (до 50 г на добу), природну чи гідропонну зелень, паростки зерна злакових культур, вітамінізований риб'ячий жир, вітамінізовані дріжджі, а також вітамінні препарати: ретинол, відеїн, токоферолацетат, кормовіт, капсувіт, вікасол, тривітамін, гранувіт, пантотенат кальцію, никотинамід, піридоксину гідрохлорид, аевіт, аснїтин, тетравіт, ундевіт, концентрат метанового шумування (КМШ-12) та інші.

Корми раціону разом з добавками згодують у вигляді густого супу і рідкої каші. Корм повинен бути ледь теплим (температура 30–35 °С).

Дорослих собак у період спокою годують 2 рази на добу, вранці й увечері у точно встановлений час. У першу годівлю дають близько 40 % добового раціону, у другу годівлю 60 %, іноді застосовують проміжну годівлю.

При годівлі собак консервами необхідно дотримуватись певних правил. Орієнтовна норма згодкування вологих консервів собакам у період спокою складає 40–83 г на 1 кг маси тіла, причому чим менша жива маса собаки, тим вища норма.

Наприклад, собакам живою масою до 5 кг згодують 83 г, великим собакам з масою тіла 50–70 кг – 40 г консервів. Консерви, як правило, згодують у підігрітому вигляді. Постійно годувати собак консервами не рекомендується.

При годівлі собак сухими кормами необхідно слідкувати, щоб під час прийому корму завжди була питна вода. Споживання сухих кормів підвищується, якщо їх згодують у розмоченому вигляді. Орієнтовна норма сухого корму для собак дуже маленьких порід 38 г, маленьких – 29 г, середніх – 24 г, великих – 20 г і дуже великих порід – 18 г на 1 кг живої маси.

Англійські собаківники рекомендують годувати дорослих собак поза періодом розмноження стандартним раціоном, що розрахований у середньому на собаку живою масою 10 кг.

До складу стандартного раціону входять наступні кормові продукти: м'ясо 250 г, хліб чи крупа – 100 г, кісткове борошно 1 чайна ложка, риб'ячий жир чи рідкі полівітаміни – 1 крапля на добу.

Для собак з іншою живою масою стандартний раціон збільшують чи зменшують. Наприклад, собаці живою масою 15 кг рекомендується 1,5 раціону, 20 кг – 2 раціони, 30 кг – 3 раціони і т. д.

Для дорослих собак-вегетаріанців англійські собаківники рекомендують наступний стандартний раціон: подрібнені (у міксері) варені овочі з невеликою кількістю молока до утворення напіврідкої маси – 2 склянки, одне варене яйце вкруту, рослинна олія – 2 чайні ложки, харчові дріжджі – 1 столова ложка на добу. У раціон додають крупу, хліб, сир, соєві боби в залежності від живої маси собаки та потреби в енергії і поживних речовинах.

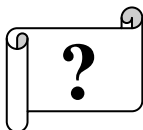
Завдання 1. Випишіть норми потреби поживних речовин для собак у період спокою, а також структуру типового раціону (за енергією).

Завдання 2. Складіть раціон, в якому м'ясо необхідно замінити субпродуктами для дорослої собаки в період спокою. Жива маса собаки 20 кг, вік 4 роки. При підборі кормів користуйтеся шкалою: 1 кг м'яса замінюється:

0,75 кг серця, 1,5 кг легень, 1,5 кг тельбухів, 2,0 кг кишок, 0,5 кг м'ясо-кісткового чи рибного борошна та інші.

Завдання 3. Підберіть корми і складіть раціон для дорослої собаки живою масою 20 кг у період спокою при годівлі традиційними кормами.

Завдання 4. Підберіть корми і складіть раціон для дорослої собаки живою масою 40 кг при годівлі традиційними кормами.

Контрольні питання:

1. Коли у дорослої собаки вважається період спокою?
2. Які корми необхідно вводити до раціону в період спокою?
3. Якими кормами в період спокою собаки можна замінити м'ясо?
4. Які корми додатково необхідно включати при нестачі в раціонах собаки білка й амінокислот?
5. Скільки разів на добу необхідно годувати собаку в період спокою?
6. Яких правил необхідно дотримуватись при годівлі собаки консервами в стані спокою?
7. Яких правил необхідно дотримуватися при годівлі собаки сухими кормами в стані спокою?
8. Чим відрізняється традиційний раціон собак у стані спокою від вегетаріанського раціону?

Тема 6.5. Раціони і режим годівлі племінних самців

Мета заняття: Ознайомитися, вивчити і вміти складати раціони годівлі для племінних собак у залежності від живої маси та режиму використання.

Самців у період спокою годують за нормами і режимами, які відповідають дорослим собакам, описаним вище. Племінних самців необхідно увесь час підтримувати в так званих заводських кондиціях. У непарувальний період цим кондиціям відповідає середня вгодованість, але до початку статевого використання самці повинні бути здоровими. Добра вгодованість (але не ожиріння), рухливість і статева активність –

головні ознаки правильної годівлі й умови успішного використання самця. Запліднююча здатність самців характеризується у першу чергу кількістю і якістю сперми. При кожній садці самець виділяє в середньому 10 мл (максимально 40 мл) сперми з концентрацією сперматозоїдів 0,05–0,1 (максимально 1) мільярда в 1 мл.

Сперма самця містить у середньому 97,6 % води, 0,9 % білка, 0,2 % ліпідів, 0,7 % інших органічних речовин і 0,6 % мінеральних елементів. Білки сперми представлені альбумінами, глобулінами, нуклеопротейнами, муцином і альбумозами. У спермі відносно багато кальцію і фосфору, у десятки разів, більше, ніж у крові. Сперма самців відрізняється від інших тварин високим вмістом хлору і ферментів. На якість сперми самців впливає, у першу чергу, загальний рівень годівлі (кількість енергії) і склад раціону, а також повне забезпечення фізіологічних потреб у білках, ліпідах, вуглеводах, мінеральних речовинах і вітамінах.

У самців годівля впливає на формування статевих клітин. Ще Ч. Дарвін указував, що «навіть чи в природі існує щонебудь більш дивне, ніж чутливість статевих елементів до зовнішніх впливів. Усе те, що діє будь-яким чином на організм, має тенденцію так само впливати на його статеві елементи».

Виникнення у самця тривалої статевої домінанті, розвиток і посилення її під впливом використання його як плідника веде до обміну речовин, що вимагає відповідного збільшення поживних речовин у кормовому раціоні.

Зі збільшенням білка в кормі та поліпшенням його біологічної цінності, мінерального і вітамінного складу раціону, племінні самці здатні витримувати, не виснажуючись, більшу кількість садок, дають більше сперми кращої якості.

На основі наукових досвідів і практичних спостережень при підготовці самців до в'язки й у період статевого використання кількості енергії в раціоні збільшують приблизно в 1,5 рази, порівняно з потребою у стані спокою. Збільшується в раціоні кількість білка і жиру. Добова потреба племінних самців у поживних речовинах приведена в додатку 1.

Потреба племінних самців у енергії в періоді підготовки до в'язки в розрахунку на 1 кг живої маси приведена в таблиці 10.

Таблиця 10. Потреба самців у енергії в розрахунку на 1 кг живої маси

Жива маса, кг	кДж	Жива маса, кг	кДж
3–4	660	15–20	430
4–5	610	20–25	390
5–6	670	25–30	370
6–7	545	30–40	350
7–8	530	40–50	325
8–9	510	50–60	310
9–10	490	60–70	285
10–15	470	70 і більше	270

Потреба племінних самців у білках складає 6,8 г, жири – 1,4 г, вуглеводах – 11,8 г, у тому числі у клітковині – 0,8 г на 1 кг живої маси. Потреба самців у мінеральних речовинах і вітамінах у розрахунку на 1 кг живої маси приведена в таблицях.

Годівлю племінних самців за раціонами з підвищеним вмістом поживних речовин необхідно починати за 1–1,5 місяця до початку статевого використання. У результаті значних породних розмножень між племінними самцями за темпераментом необхідно при призначенні їм раціону уважно враховувати їх стан – вгодованість, здоров'я, потенцію, а також ступінь статевого використання, і на основі цього кожному пліднику складати індивідуальний раціон, призначати відповідний режим і моціон.

Раціони для самців треба складати з легкоперетравлюваних і не занадто об'ємистих кормів. Зайве обтяження травного каналу об'ємистими кормами і згодовування корму, що викликає запори й інші порушення травлення, гальмують статеву активність самців. При складанні раціонів особливу увагу варто звертати на якість білка. Білків тваринного походження за рахунок м'яса, м'ясних субпродуктів і молока повинно бути не менш 70 % від загальної калорійності раціону. При цьому близько 30 % м'яса згодовують у сирому вигляді.

У парувальний сезон самцям-плідникам корисно згодовувати крім м'яса щодня чи через день одне сире свіже куряче яйце в суміші з кормом чи окремо після годівлі. Корисно включати в раціон сиру печінку. Як мінеральну добавку, крім кісток і кісткового борошна, треба давати гліцерофосфат кальцію, дрібнотовчену висушену яєчну шкаралупу. Корисно

згодовувати зелені корми – салати, щавель, кропиву, гідропонну зелень і паростки злакового зерна.

Орієнтовна структура кормових раціонів для племінних самців (у відсотках від добової потреби в енергії) приведена в таблиці 11.

Таблиця 11. Приблизна структура раціонів племінних самців у % від добової потреби в енергії

Корми	Період спокою	Періоди підготовки до в'язки і парування
М'ясо	40	50
Молоко	–	5
Крупа, хліб	50	35
Картопля	6	6
Овочі	4	4

Типовий раціон племінного самця живою масою 30 кг у період спокою: м'ясо II категорії – 470 г, крупа – 250 г, картопля – 120 г, овочі – 200 г, сіль кухонна – 10 г на добу. У даному раціоні міститься: енергії – 6982 кДж, білка – 131 г, жиру – 40 г, легкозасвоєваних вуглеводів – 209 г, клітковини – 4,4 г, кальцію – 2,15 г, фосфору – 1,61 г.

У порівнянні з фізіологічними нормами потреби племінного самця в енергії і поживних речовинах у вищенаведеному раціоні бракує 68 кДж енергії, 4 г білка, 70 г цукру + крохмалю, 7705 мг кальцію, 1610 мг фосфору, відсутні вітаміни А і В, бракує 53 мг вітаміну Е та інших вітамінів і мінеральних речовин.

Для підвищення поживної цінності корму самця в даний добовий раціон необхідно додавати одне куряче яйце, цукор, кісткове борошно (30 г), ретинолу 2 краплі, вітаміну Д в олії (1 краплю через день) і токоферолацетату 200 мг.

Типовий раціон годівлі племінного самця живою масою 30 кг у період парування: м'ясо II категорії – 870 г, крупа – 300 г, картопля – 180 г, овочі – 340 г, сіль кухонна – 10,6 г на добу. У даному раціоні міститься: енергії – 10607 кДж, білка – 221 г, жиру – 80 г, легкозасвоєваних вуглеводів – 252 г, клітковини – 13 г, кальцію – 462 мг, фосфору – 2918 мг та ін.

У порівнянні з фізіологічними нормами потреби племінних самців у період парування, у вищенаведеному раціоні бракує кальцію, фосфору, калію, міді, кобальту, марганцю, йоду та

вітамінів А, Д, Е, В і Н. Тому для підвищення повноцінності корму їжі самця в добовий раціон необхідно додати 80 г вуглеводів (цукру і крохмалю), 30 г кісткового борошна, 3 вуглекислого калію, 3,5 мг сірчаноокислої міді, 5 мг злористого кобальту, 1,8 мг хлористого марганцю. 1 мг йодистого калію, 10 г свіжої печінки, 2 риб'ячого жиру, паростків пшениці чи капсуліту 200 мг, 28 мг холіну-хлориду, 0,04 мг фолацину і 15 мг біотину.

Корм для племінних самців готують у вигляді густого супу і рідкої каші та згодуюють ледь теплими. Кормові добавки згодуюють у супі чи каші.

Годувати плідників у період спокою необхідно 2 рази, у парувальний період – 3 рази на добу. При цьому не варто збільшувати об'єм кормової порції, особливо за рахунок супу чи юшки. Орієнтований об'єм корму на одну годівлю повинен бути не більш 1 л для племінних самців середніх порід і 2 л – для собак великих порід. Збільшення об'єму корму викликає переповнення шлунка, що погіршує перетравність поживних речовин кормів продуктів, призводить до загального ослаблення організму самця.

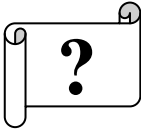
Годувати племінних самців потрібно в один і той же час, приблизно о 8, 13 і 18 годинах. Після в'язки плідника треба годувати не раніше, ніж через 2–3 години.

Завдання 1. Розрахуйте потребу самців в енергії та запишіть у таблицю. При розрахунку використовуйте дані додатку 15.

Показники	Жива маса самців, місяці			
	5-6	7-8	9-10	11 і старші
Жива маса, кг кДж				

Завдання 2. Складіть раціони для різних періодів життя (спокою, в період парування) племінних собак. При складанні раціонів використовуйте дані з додатків 15, 16.

Контрольні питання:

1. Чим відрізняється сперма самців собак від інших тварин?
2. Особливості годівлі самців при їх підготовці до парування.
3. Які моменти необхідно враховувати при складанні раціонів для самців у період підготовки до парування?
4. Які корми і в якій кількості є основними для раціонів племінних самців?
5. В якому співвідношенні в раціоні самців повинні бути рослинні та тваринні корми?

Тема 6.6. Годівля вагітних самок

Мета заняття: Ознайомитися із темою, навчитися складати раціони годівлі вагітних самок та визначати структуру раціону.

Самок у стані спокою годують за середніми нормами і режимами, що характерні для дорослих собак. Середня тривалість вагітності самок становить 62–63 доби (з коливаннями від 58 до 65 діб). Плодовитість самок неоднакова у собак різних порід і залежить від віку, умов годівлі. У середньому народжується 3–6 цуценят (з коливаннями від 1 до 10). У самок службових порід народжується в середньому 6–7 цуценят, але бувають випадки, коли самки приводять 10–12, а іноді й до 20 цуценят.

Вагітність і багатоплідність самок визначають і деякі особливості їх годівлі. Відомо, що розвиток зиготи (заплідненої яйцеклітини) у багатоклітинному високодиференційованому організмі залежить, у першу чергу, від надходження з кормом різноманітного поживного матеріалу з навколишнього середовища.

Такий спосіб годівлі обумовлює величезний вплив материнського організму на ембріональний розвиток, він же охороняє ембріон від різних коливань у надходженні поживних речовин, тому що самка при необхідності забезпечує у певній мірі плід за рахунок свого тіла. Фізіологічно повне харчування вагітних самок є необхідною умовою для нормального розвитку плоду.

Недостатня годівля чи годівля раціонами, незбалансованими за енергією, білком, вітамінами і мінеральними речовинами веде до загибелі частини ембріонів, недорозвинення слабких, нежиттєздатних цуценят. Часто при неправильній годівлі суки не можуть нормально вигодувати цуценят.

Вагітність викликає зміни у всьому організмі самок. Зовнішнім показником цих змін є збільшення маси тіла в середньому на 10–25 %. Як правило, в першу половину вагітності зміни в масі тіла невеликі, а потім маса швидко збільшується, особливо до кінця вагітності. При цьому крім росту плодів в організмі самки відбувається відкладення поживних речовин для майбутньої лактації. Резерви, відкладені у період вагітності, мають велике значення на початку лактації, коли поживні речовини корму не покривають цілком потреб організму, тому що з молоком виділяється велика кількість білків, жирів і мінеральних речовин. Помітне відкладення білка і мінеральних речовин у плоді й тілі самки починається з кінця першої, початку другої третини вагітності. Таким чином, вагітність самки викликає підвищену потребу в поживних речовинах.

Потреба в енергії самок у першій половині вагітності збільшується приблизно у 1,2–1,5 рази, у другій – у 1,5–2 рази, в порівнянні з потребою в період спокою. Збільшується потреба в білках, мінеральних речовинах і вітамінах, що враховується при складанні раціонів. Добова потреба в поживних речовинах приведена в таблиці 4.

У першій половині вагітності потреба самок в білках складає 5,4 г, жирі – 1,3 г, вуглеводах – 10,1 г, у тому числі у клітковині – 0,8 г на 1 кг маси тіла. В другій половині вагітності потреба трохи вища і складає: у білках – 6,7 г, жирі – 1,4 г, вуглеводах – 11,2 г, у тому числі в клітковині – 0,8 г на 1 кг маси тіла.

У раціон вагітних самок необхідно включати свіже м'ясо і м'ясні субпродукти, молоко і молочні продукти, різні крупи, овочі, тваринний жир, мінеральні добавки і вітамінні препарати. Вагітним самкам корисно згодувати сиру свіжу печінку,

зелень, терту моркву, кісткове борошно, крейду, солі заліза, риб'ячий жир. Не слід годувати вагітних самок чисто м'ясним чи молочним раціоном.

**Таблиця 12. Потреба в енергії вагітних самок
(у розрахунку на 1 кг живої маси)**

Жива маса, кг	кДж	Жива маса, кг	кДж
Перша половина вагітності			
3–4	570	15–20	375
4–5	530	20–25	340
5–6	495	25–30	320
6–7	470	30–40	305
7–8	460	40–50	285
8–9	440	50–60	270
9–10	420	60–70	250
10–15	410	70 і більш	235
Друга половина вагітності			
3–4	750	15–20	490
4–5	690	20–25	440
5–6	650	25–30	410
6–7	620	30–40	390
7–8	600	40–50	370
8–9	580	50–60	350
9–10	555	60–70	320
3–4	535	15–20	305

Приблизна структура раціонів вагітних самок (у відсотках від добової потреби в енергії) приведена в таблиці 12.

У раціон не слід включати занадто об'ємисті корми, і ті, що викликають здуття кишечника. Такі корми утруднюють дихання тварин, відбувається зайвий тиск на роги матки, що шкідливо діє на плід. Тому чорний хліб, горох, кисле молоко, а також картоплю згодовують у невеликій кількості. У вагітних самок підвищена потреба у воді, тому в їх поїлках постійно повинна бути свіжа вода.

Типовий (приблизний) раціон годівлі самки в першу половину вагітності живою масою 20 кг: м'ясо II категорії – 390 г, молоко – 420 г, крупа – 145 г, хліб – 112 г, картопля й овочі –

135 г, сіль кухонна – 7,1 г на добу. У даному раціоні міститься: енергії – 6700 кДж, білка – 115 г, жиру – 50 г, легкозасвоюваних вуглеводів – 175 г, у тому числі клітковини – 4,8 г, кальцію – 660 мг, фосфору – 220 мг, вітаміну А – 1320 МО, вітаміну Д – 16 МО, вітаміну Е – 9,6 мг. У порівнянні з фізіологічними нормами потреби вагітних самок у раціоні не вистачає 180 кДж енергії, 4,6 г кальцію, 2,2 г фосфору, 2630 МО вітаміну А, 264 МО вітаміну Д і 70,4 мг вітаміну Е. Для підвищення поживності корму в цей типовий раціон треба додати 5 г тваринного жиру, 18 г кісткового борошна, 3 г риб'ячого жиру і 300 мг капсуліту на добу, а також овочі і зелені корми.

Приблизний (типовий) раціон годівлі самки у другій половині вагітності живою масою 20 кг показаний у таблиці 13.

Таблиця 13. Структура раціонів вагітних самок (у % від добової потреби в енергії)

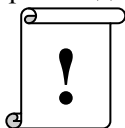
Корми	Перша половина вагітності	Друга половина вагітності
М'ясо II категорії	30	40
Молоко	15	20
Крупа	30	25
Хліб	15	10
Картопля й овочі	5	5

У раціоні використовують: м'ясо II категорії – 590 г, молоко – 750 г, крупа – 160 г, хліб – 100 г, картопля й овочі – 180 г, сіль кухонна – 7,1 г на добу. У даному раціоні міститься: енергії – 8738 кДж, білка – 166 г, жиру – 74 г, легкозасвоюваних вуглеводів – 200 г, у тому числі клітковини – 5,3 г, кальцію – 1058 мг, фосфору – 3284 мг, вітаміну А – 2310 МО, вітаміну Д – 28 МО, вітаміну Е – 10,6 мг. У порівнянні з фізіологічними нормами потреби вагітних самок у другій половині вагітності у раціоні бракує 92 кДж енергії, 23 г легкозасвоюваних вуглеводів, 10,7 г клітковини, 6,8 г кальцію, 3,3 г фосфору, 1690 МО вітаміну А, 252 МО вітаміну Д і 69,4 мг вітаміну Е. Для задоволення повної потреби вагітної самки у поживних

речовинах у даний раціон треба додати 2,5 г тваринного жиру (вершкового масла), 23 г цукру, овочів і зелених кормів у сирому вигляді 26 г, кісткового борошна чи спеціальної мінеральної суміші – половину чайної ложки і тривітамін близько 1 мол (20 крапель) на добу.

До складу спеціальної мінеральної суміші входять наступні компоненти: 40 таблеток гліцерофосфату кальцію, 40 таблеток лактату кальцію, 20 г кормової крейди, 10 таблеток фітину, 10 таблеток активованого вугілля. Таблетки розмелюють у кавомолці, і суміш додають до корму. Дану мінеральну суміш, що служить засобом для попередження рахіту у новонароджених цуценят вагітним самкам рекомендується згодовувати з п'ятого тижня вагітності.

Вагітних самок з третього тижня вагітності годують не менше 3 разів, а починаючи з 7 тижня – не менше 4 разів на добу. Основним кормом у цей період повинен бути суп м'ясний з крупою з додаванням овочів і зелених кормів. Суп згодовують два рази на добу – вранці і ввечері, додаючи у кожную годівлю мінеральні добавки і вітамінні препарати. У третю і четверту годівлю дають молоко з накришеним хлібом чи варене м'ясо. Через добу корисно згодовувати небагато сирого м'яса. Корм варто згодовувати завжди в чітко визначений час.

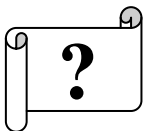

Завдання 1. Розрахуйте потребу в енергії вагітних самок у залежності від періоду вагітності та запишіть у таблицю. При розрахунку використовуйте дані додатків 15, 16.

Період вагітності, кількість енергії	Жива маса, кг						
	3-4	4-5	5-6	7-8	8-9	9-10	10-15
Перша половина вагітності кДж							
Друга половина вагітності кДж							

Завдання 2. Складіть приблизний раціон вагітних самок у % від добової потреби в енергії та заповніть таблицю. При виконанні завдання використовуйте дані з додатку 15.

Період вагітності	Корми, %						
	3-4	4-5	5-6	7-8	8-9	9-10	10-15
Перша половина вагітності							
Друга половина вагітності							

Контрольні питання:

1. Чому при годівлі вагітних самок особливо необхідно дотримуватися повноцінного та збалансованого харчування?
2. Як змінюється потреба у енергії самок в залежності від періоду вагітності?
3. Які корми в першу чергу необхідно включати в раціон вагітних самок?
4. Чому забороняється годувати вагітних самок чисто м'ясним чи молочним раціоном?
5. З яких міркувань не слід включати в раціон велику кількість об'ємистих кормів?
6. З яких основних кормів складається раціон самок у:
 - першу половину вагітності?
 - другу половину вагітності?
7. Які основні мінеральні добрива і в якій кількості необхідно включати в раціон вагітних самок?

Тема 6.7. Годівля лактуючих самок

Мета заняття: Ознайомитися з принципами і методами складання раціонів годівлі для лактуючих самок впродовж

підсисного періоду, навчитись підбирати корми і складати деталізовані та збалансовані раціони для лактуючих собак.

Період лактації (виділення молока після пологів) самок триває біля 3–4 тижнів. Тривалість лактації залежить від індивідуальних особливостей і годівлі самки. Кількість молока, що виділяє самка, неоднакова в різні періоди лактації. Відразу після вагітності молочні залози виділяють молозиво, що відрізняється від молока кольором, консистенцією, запахом, солонуватим смаком і складом. У молозиві переважають солі магнію, що сприяють порушенню перистальтики кишечника. Треба стежити за тим, щоб кожне новонароджене цуценя обов'язково одержало молозиво, інакше цуценята можуть загинути. Молозиво зберігає новонароджених цуценят протягом 10–12 тижнів від інфекційних захворювань.

У самок, як правило, до 20–25 днів після вагітності секреторна діяльність молочних залоз наростає, а потім поступово знижується. Наприклад, у лайки на 5 день після вагітності виділяється близько 600 мл молока, на 20 день – близько 1 л. А на 40 день – менше 300 мл на добу.

У молоці самки міститься в середньому 21,1 % сухої речовини, близько 7 % білка, 8 % жиру, 4 % лактози і 1,3 % мінеральних речовин, у яких переважають кальцій, фосфор, калій, хлор і натрій. Складові частини молока у самок виробляються за рахунок поживних речовин корму, що визначає особливості їхньої годівлі.

Потреба лактуючих самок підвищується в енергії в 2,5–3,5 рази, білках – на 50–70 %, жирі – на 15–20 %, легкозасвоюваних вуглеводах – на 15–25 % у порівнянні з собаками в період спокою. Потреба в мінеральних речовинах і вітамінах збільшується в 1,5–2 рази.

На лактацію великий вплив має рівень білкового живлення. Нестача білка й особливо амінокислот в раціоні викликає погіршення якості молока, у молоці знижується вміст білка і жиру, що негативно позначається на ріст і розвиток новонароджених цуценят.

Велике значення для утворення молока мають різні захворювання остеодистрофічного характеру не тільки у самок, але й у їх потомства. При цьому кістяк лактуючих самок

збіднюється мінеральними речовинами, стає пористим, неміцним, з'являється остеопороз, а у новонароджених цуценят – рахіт. З метою профілактики мінеральної недостатності у лактуючих самок необхідно створювати резерв мінеральних речовин у їх організмі в період вагітності, а у молодих самок – у період росту і підготовки їх до першої лактації. Лактуючі самки в порівнянні з нелактуючими мають потребу в більшій кількості кухонної солі.

В організації годівлі лактуючих самок мають велике значення вітаміни необхідні для нормального росту і розвитку новонароджених цуценят. Вміст у молоці вітаміну А залежить тільки від годівлі. У період лактації самкам потрібно в раціоні збільшувати кількість вітамінів А і Д, що також виділяються з молоком.

Утворення молока у самок вимагає стільки ж додаткової енергії в раціоні, скільки її виділяється з молоком, тому що в перші два тижні лактації у самок виділяється молока менше, ніж у третій-п'ятий тижні, тому і потреба в енергії у першому випадку збільшується приблизно в 2 рази, а в другому – у 3 рази в порівнянні з потребою дорослих самок у період спокою. Добова потреба лактуючих самок в поживних речовинах приведена в додатку 15.

Потреба лактуючих самок в енергії в розрахунку на 1 кг живої маси приведена в таблиці 14.

Потреба лактуючих самок на 1 кг живої маси в перші два тижні лактації складає: у білку – 6,7 г, жирі – 1,5 г, легкозасвоюваних вуглеводах – 10,7 г, клітковині – 0,8 г; на третій-п'ятий тижні лактації ця потреба вища і складає: у білку – 7,6 г, жирі – 1,6 г, легкозасвоюваний вуглеводах – 11,6 г і клітковині – 0,8 г.

У перші шість годин після пологів самці ніяких кормів давати не можна, необхідно тільки, щоб біля неї була чиста питна вода.

У наступні два дні годівля повинна бути помірною і розрахована на те, щоб дати можливість організму прийти в норму. У цей час корм повинен бути легкозасвоюваним, його дають невеликими порціями 5–6 разів на добу.

Таблиця 14. Потреба в енергії лактуючих самок у розрахунку на 1 кг живої маси

Жива маса, кг	кДж	Жива маса, кг	кДж
Перші два тижні лактації			
3-4	1100	15-20	720
4-5	1015	20-25	650
5-6	950	25-30	620
6-7	910	30-40	585
7-8	880	40-50	545
8-9	850	50-60	515
9-10	815	60-70	475
10-15	785	15-20	450
Третій-п'ятий тижні лактації			
3-4	1540	15-20	1005
4-5	1420	20-25	910
5-6	1335	25-30	865
6-7	1275	30-40	820
7-8	1230	40-50	760
8-9	1190	50-60	720
9-10	1145	60-70	665
3-4	1100	15-20	630

Хорошим кормом у цей період є м'ясний бульйон, рідкий м'ясний суп з рисом, манною чи подрібненою вівсяною крупою. Можна згодовувати у невеликій кількості хліб, розмочений у молоці.

Починаючи з четвертого дня лактації годівля повинна відповідати прийнятним нормам. При складанні кормових раціонів (у відсотках від добової потреби в енергії) необхідно враховувати, що рекомендується до застосування: м'ясо II категорії – 45 %, молоко – 5 %, крупа – 30 %, хліб – 15 %, картопля й овочі – 5 %. Дуже важливо, щоб лактуючі самки в раціоні одержували свіже м'ясо і свіжі м'ясні субпродукти, що забезпечує організм повноцінним білком і сприяє виділенню великої кількості молока.

Орієнтовний (типовий) раціон для самки живою масою 20 кг у перші два тижні лактації: м'ясо II категорії – 970 г, молоко – 270 г, крупа – 280 г, хліб – 215 г, картопля й овочі – 260 г, сіль кухонна – 7,5 г на добу.

Орієнтовний раціон для тієї ж самки в третій-п'ятий тиждень лактації буде трохи іншим. У цьому випадку до складу раціону включають корми у такій кількості: м'ясо II категорії – 1360 г, молоко – 280 г, крупа – 390 г, хліб – 300 г, картопля й овочі – 360 г, сіль кухонна – 7,8 г на добу.

Так само, як і для вагітних самок, типові раціони для лактуючих самок не забезпечують цілком фізіологічну потребу їх в енергії, мінеральних речовинах і вітамінах. Тому при годівлі лактуючих самок за вищенаведеними раціонами у корм треба додавати тваринний жир (вершкове масло) у кількості 15 г, кісткове борошно 25 г, ретинол (вітамін А) – 2 краплі, відеїн (вітамін А) – 0,5 мг чи вітамінізований риб'ячий жир – 1 г, капсувіт чи токоферолацетат (вітамін Е) – 180 мг на добу. Замість кісткового борошна в корм доцільно додавати спеціальну мінеральну суміш, що складається з гліцерофосфату, лактату кальцію, кормової крейди, фітину й активованого вугілля у кількості ½ чайної ложки два-три рази на добу.

Лактуючим самкам для збільшення молочності замість питної води дають сурогатний напій з молоком і медом (1 чайна ложка меду на 0,5 л) 3 рази на добу. Крім цього, можна додавати в корм 0,5–1 таблетку апілаку і по одному грецькому горіху також 3 рази на добу.

При виявленні у лактуючої самки ознак нестачі вітаміну С корисно давати 1 таблетку аскорбінової кислоти з глюкозою на день чи невелику кількість сиропу з ягід шипшини.

При виявленні у лактуючої самки ознак нестачі вітамінів групи В корисно давати з кормом одне драже через день.

У лактуючих самок нерідко з'являється сухість шерсті з лупою, у цьому випадку в їжу треба додавати рослинну олію по одній столовій ложці на день.

Для підвищення апетиту лактуючій самці корисно згодовувати овочеве пюре і відвари овочів, що є гарним соусом, а також додає смаку кормам раціону.

Лактуючих самок можна годувати і консервами. У цьому випадку на 1 кг маси тіла додають 40–50 г вологих консервів чи у 2 рази менше сухого корму.

Щоб корм краще засвоювався, лактуючих самок варто годувати не менше 3 разів на добу, при цьому консистенція

корму повинна бути більш рідка у порівнянні з нелактуючими самками, що сприяє більшому виділенню молока.

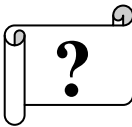
Корми раціону згодуюють у вигляді супу і рідкої каші. Їжа не повинна бути занадто гарячою (з плити) чи занадто холодною (з холодильника). Оптимальна температура корму повинна бути біля 28–30 °С.

Завдання 1. Визначте хімічний склад молока лактуючих самок. Вкажіть від чого залежить якість молока.

Завдання 2. Розрахуйте потребу в енергії лактуючих самок у залежності від живої маси та періоду лактації і заповніть таблицю.

Період лактації Кількість енергії	Жива маса, кг						
	3-4	4-5	5-6	7-8	8-9	9-10	10-15
Перші два тижні лактації кДж							
Третій-п'ятий тижні лактації, кДж							

Контрольні питання:

1. Який термін триває лактація у самок, і від чого цей термін залежить?
2. Які особливості утворення молока у самок за періодами лактації? Від чого це залежить?
3. Які особливості годівлі самок у залежності від періодів лактації?
4. З яких основних кормів і в якій кількості складається раціон лактуючих самок?
5. Як та чим поють вагітних собак?
6. Які високоенергетичні корми необхідно додатково вводити лактуючим собакам у третій-п'ятий тижні лактації?
7. Чому лактуючим собакам необхідно додавати в раціон олію?

Тема 6.8. Складання раціонів та особливості годівлі цуценят

Мета заняття: Ознайомитися з принципами і особливостями годівлі цуценят, навчитися складати для них раціони у різні періоди росту та розвитку.

Величина новонароджених цуценят у дрібних порід собак складає 4–8 %, великих порід – 1–2 % від живої маси суки.

Ріст і розвиток цуценят, починаючи з появи їх на світ і до кінця підсисного періоду, а особливо в перші два тижні, залежить в основному від правильної годівлі лактуючих сук.

У перші тижні життя єдиним кормом новонароджених цуценят є молоко матері. Суть молоко цуценят у перший тиждень не менше 12 разів на добу, у наступний – 8 разів, до четвертого тижня – 6 разів. При гарній молочності суки підгодовлю цуценят починають з 2-тижневого віку, при великих щеніннях (8–12 цуценят) чи у випадку, якщо у суки мало молока, підгодовлю молоком цуценят починають з тижневого віку.

При цьому згодовують свіже незбиране, підігріте (до 27–30 °С) коров'яче молоко. Хорошим молоком для цуценят є козине чи овече, тому що його склад найближчий до складу молока собаки. Для того, щоб коров'яче молоко наближалось за складом до молока суки, до нього додають одне свіже сире куряче яйце на 0,5–1 л. Спочатку молоко згодовують зі звичайної пляшки, на яку вдягають соску, пізніше, коли цуценят починають бачити, їх привчаються пити (хлебтати). Для цього молоко наливають у мілке блюдце, і цуценят обережно тикають в нього мордочкою. Після одного-двох разів цуценят привчають пити. З цього часу в молоко можна додавати невелику кількість білого хліба, можна давати рідкі молочні каші з манної крупи чи толокна, додаючи в них одне свіже куряче яйце на 5–6 цуценят. Молоко варто нормувати: у перший тиждень дають неповну склянку, у другий – склянку, у третій і четвертий тижні – 2–3 склянки на одне цуценя на добу.

Ознакою ситості є спокійний сон, голодні цуценята неспокійні, лазять і скиглять. Цуценят, що відстають у рості, варто підкладати до задніх сосків матері, як найбільш молочних.

Для запобігання появи рахіту цуценятам дають кальцинований сир (на 1 л молока, нагрітого до кипіння швидко доливають 4 столові ложки 10 %-го хлористого кальцію і перемішують). Сир відокремлюють від сироватки. Для кращого згодовування сир розводять сироваткою до кашкоподібної консистенції і додають 1 столову ложку цукру. Сироватку від кальцинованого сиру випоюють матері.

З 2-тижневого віку цуценят корисно підгодовувати сирим свіжим м'ясом. У перші дні його дають по 15–20 г на добу. Поступово норму м'яса збільшують розраховуючи так, щоб до 3-тижневого віку кожне цуценя з'їдало 40–50 г, а до 4-тижневого – близько 100 г на добу.

Цуценят підгодовують м'ясом 3–4 рази на день однаковими порціями, після того, як вони поссуть матір.

З 3-тижневого віку цуценятам починають згодовувати м'ясо, молоко, каші. При цьому готують рисовий відвар і рідку манну кашу на молоці. Цього корму дають спочатку по 30–50 г, поступово збільшуючи до 200–250 г на добу, і згодовують за 3–4 прийоми.

З 3,5-тижневого віку в раціон починають уводити м'ясний бульйон, а потім м'ясний суп, що згодовують також 3–4 рази на добу.

З місячного віку цуценятам згодовують дрібно нарубане варене м'ясо 2 рази на день по 15–25 г. Через місяць після пологів у суки починає поступово знижуватися молочність. З цього часу цуценят підпускають до матері 3–4 рази на добу, а в проміжках між ссаннями підгодовують. Раціон складається з коров'ячого молока з невеликою кількістю накришеного білого хліба, вівсяного чи рисового супу, а також згодовують м'ясо, як варене, так і сире, пропущене через м'ясорубку. Вчасно відлучивши цуценят від матері кількість годівель доводять до 6 разів на добу.

Відлучають цуценят від сук у 6–7-тижневому віці протягом 5 днів з поступовим скороченням перебування під матір'ю. До

цього віку цуценята повинні бути привчені до поїдання звичайного корму. Переведення цуценят на звичайний корм без материнського молока вимагає обережності, щоб попередити в них розлад травлення.

При переведенні цуценят на самостійну годівлю треба ретельно стежити за їх розвитком і попереджати появу рахіту, ксерофтальмії й інших захворювань шляхом повноцінної годівлі. Контролем правильної годівлі у цей час є середньодобовий приріст маси тіла: дрібних порід на 15–20 г; середніх – на 50 г і великих – на 150–175 г.

З моменту відлучення цуценят від матері необхідно їх годувати строго за нормами, з огляду, в першу чергу, на потребу в енергії (таблиця 15).

З віком потреба в енергії у цуценят на одиницю маси тіла знижується. Потреба в білку розраховується на 1 кг маси тіла, у цуценят вона в 2 рази вища, ніж у дорослих собак, і складає 9 г.

Таблиця 15. Потреба цуценят в енергії на 1 кг маси тіла

Вік	кДж
1 тиждень	817
2 тижні	922
3–4 тижні	1026
1–1,5 міс.	1110
2–3,5 міс.	833
3,5–5 міс.	587
5–7,5 міс.	544
7,5–13 міс.	419

Потреба в амінокислотах, жирі, вітамінах і мінеральних речовинах на 1 кг маси також вища, ніж у дорослих собак. Повноцінною годівлею цуценят можна поліпшити статуру собак у дорослому стані. Добре годувати цуценят – це не значить годувати часто, у цьому випадку тварина жиріє. Цуценят необхідно забезпечити достатньою кількістю поживних речовин у визначений період росту. Для них корм варто урізноманітнювати, щоб собаки згодом не були привчені тільки

до однакової їжі. Орієнтована структура раціонів цуценят приведена в таблиці 16.

З кормів, що містять повноцінні білки, у раціони цуценят включають м'ясо, рибу, молоко; з кормів, що містять вуглеводи, згодовують рисову, манну і вівсяну крупи, білий хліб; як вітамінні корми в раціон включають овочі, бадилля городніх культур, дикоростучу зелень, дріжджі, риб'ячий жир. Для задоволення потреби в мінеральних речовинах і запобігання появи рахіту в корм додають кісткове борошно, крейду, вітамін В. Корисно давати невеликими порціями сиру свіжу печінку, багату вітамінами і залізом.

Орієнтовні норми згодовування кормів цуценятам приведені в таблиці 17.

Таблиця 16. Орієнтована структура раціонів цуценят (у % від добової потреби в енергії)

Корми	Вік, міс.		
	1–3	3–6	старші 6
М'ясо	23	30	36
Молоко	26	15	4
Крупа, хліб	40	43	48
Картопля	8	9	9,5
Овочі	3	3	2,5

Цуценят годують тільки доброякісними кормами і потроху, але часто, спостерігаючи при цьому, щоб не було здуття живота. Для кожної годівлі корм варто готувати свіжий. Не можна готувати корм відразу на кілька годівель. Його згодовують у вигляді густого супу, рідкої каші та молока з хлібом. До 2-місячного віку цуценят годують 6 разів, від 2 до 4 місяців – 5 разів, від 4 до 5 місяців – 4 рази, від 5 до 6 місяців – 4–3 рази на добу через однакові проміжки часу. Не можна згодовувати цуценятам гарячий чи холодний корм.

**Таблиця 17. Орієнтовані норми згодовування кормів
цуценят, на голову на добу, г**

Корми	Вік, міс.			
	до 1	1-3	3-6	старші 6
М'ясо	30–50	60–150	160–250	350
Молоко	50–150	200–400	200–300	100
Сир	10–20	30–50	60–100	200
Картопля	20–30	40–50	60–120	150
Крупа	30–50	60–100	120–150	200
Хліб	20–30	30–50	70–100	150
Продовження таблиці 17.				
Овочі	20–30	40–70	30–100	100
Жир тваринний	1–3	3–4	4–6	10
М'ясо-кісткове борошно	–	10–20	25–40	50
Кісткове борошно	2–4	5–10	10–13	15
Риб'ячий жир	0,5	1–3	3–5	8
Дріжджі	0,5–1,0	1–2	2–4	6
Яйця	1 через день			
Сіль кухонна	0,5	3–5	5–8	10

Корм повинен бути ледь теплим і у такій кількості, щоб цуценя з'їло порцію цілком. Якщо цуценя не з'їло корм, його необхідно відразу забрати і наступну порцію корму давати тільки у визначений час. Цим прийомом цуценят привчають до регулярної годівлі й охороняють від хвороб кишечника, тому що залишки корму, особливо влітку, швидко прокисають і стають непридатними до вживання.

Цуценя годують у строго визначені години, інакше вони звикнуть їсти в будь-який час, що призведе до пошуку корму.

З 2–3-місячного віку цуценят корисно давати додатково до раціону хрящі, великі («цукрові») кістки. Якщо цуценяті дають залишки їжі людей, то треба слідкувати, щоб у їжі не було великих кісток риби, трубчастих кісток птиці, а також їжі з великою кількістю гострих приправ – оцту, гірчиці, перцю.

З 6-місячного віку цуценят поступово переводять на раціон дорослих собак, а з 8 місяців молоду собаку годують, як дорослу, – 2–3 рази на добу, вранці і ввечері.

Часто цуценят доводиться штучно вигодовувати без суки. При цьому дуже важливо, щоб новонароджені цуценята пробули під матір'ю не менш доби для вживання ними молозива, інакше більшість цуценят гине. Ще краще протримати цуценят під матір'ю від 5 до 8 діб.

Штучно цуценят вигодовують коров'ячим чи козиним молоком. При цьому на 100 г молока додають одне свіже сире куряче яйце. Для кращого змішування яйця з молоком його попередньо збивають в окремому посуді, потім вливають у молоко, ретельно перемішують і проціджують через марлю. Корисно в молоко додати 1–2 краплі вітамінів А і D.

Перед згодовуванням молоко підігрівають до температури 30 °С. До 2-тижневого віку цуценят годують через кожні 2 години, з перервою на ніч (до шостої години ранку).

Норма молока на 1 цуценя на добу в перші дні складає близько 100 г, починаючи з 5 дня – 120 г, з 10 дня – 250 г випоюють з пляшечки з гумовою соскою, а потім із блюдця. З 15 днів цуценятам, що штучно вигодовуються, крім молока починають підгодівлю, до якої привчають поступово. З цього віку дають рідку кашу, приготовлену з дитячої живильної суміші «Маля». З місячного віку цуценят переводять на 6-разову годівлю.

Для цуценят, що штучно вигодовуються, можна рекомендувати більш складну молочну суміш: молоко коров'яче – 80 г, жовток одного курячого яйця, вершки – 20 г, 40 %-ий розчин глюкози – 20 г, 5 %-ий розчин аскорбінової кислоти – 3 мл, масляний розчин вітаміну А – 2 краплі, масляний розчин вітаміну D – 3–2 краплі. Загальну кількість молочної суміші на 1-е цуценя розраховують так: 3-денному цуценяті згодовують 15–20 %, 7-денному – 22–25 %, 14-денному – 30–32 % і 21-денному – 32–40 % від живої маси цуценяти.

Останнім часом для цуценят-сиріт застосовують спеціальні замінники собачого молока (таблиця 18).

Таблиця 18. Приблизні норми згодовування замітника собачого молока цуценятам-сиротам, на голову на добу, мл

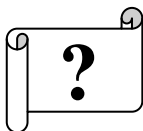
Вік, дні	Маса тіла дорослої тварини, кг				
	1-5	5-10	10-20	20-30	30 і більше
2	30	70	90	120	170
7	40	90	120	160	230
14	60	130	180	250	340
21	80	180	240	330	460
28	100	220	300	410	570

Завдання 1. Випишіть у зошит і охарактеризуйте структуру раціонів і потребу в енергії цуценят віком від 3 тижнів до 3 місяців.

Завдання 2. Назвіть і випишіть норми згодовування кормів цуценятам віком від 1 до 3 та від 3 до 6 місяців.

Завдання 3. Дайте відповідь і запишіть норми згодовування замітника собачого молока цуценятам-сиротам, у розрахунку на голову, на добу, мг.

Контрольні питання:

1. Особливості годівлі підсисних цуценят у перші 2 тижні після народження.
2. Що необхідно робити для запобігання появи рахіту у цуценят? Які корми і кормові добавки необхідно вводити до їх раціону?
3. Яким чином цуценят привчають до овочево-м'ясного раціону, і з якого віку?
4. Як повинна коливатися потреба цуценят в енергії за віком?
5. Які корми, повноцінні на білки та вуглеводи, у першу чергу необхідно включити в раціон цуценят?
6. Від чого залежить норма згодовування кормів цуценятам?
7. Як попередити рахіт у цуценят?
8. Перечисліть особливості годівлі цуценят-сиріт із першого дня життя.

9. Які спеціальні замітники собачого молока застосовують для цуценят-сиріт?

Тема 6.9. Годівля службових собак

Мета заняття: Ознайомитись із питанням годівлі, режимом та навчитись складати раціони для службових собак. Визначати структури раціонів.

Службові породи собак використовуються як вартові, пошукові, прикордонні й ін. Найбільшою групою в категорії службових собак є вівчарки.

Для нормальної життєдіяльності службовій собаці при виконанні виснажливої роботи необхідні додаткові поживні речовини, що враховуються при складанні кормових раціонів. М'язова робота собак призводить до збільшення витрат в організмі енергії, білка і жиру, вуглеводів, мінеральних речовин і вітамінів. Чим важча робота, тим вища потреба в поживних речовинах. Не всі службові собаки затрачають однакову кількість енергії на одну й ту ж роботу. Витрати енергії на зроблену роботу залежать від ступеня натренованості собаки, що усуває зайві рухи; від втоми, при якій життєдіяльність організму сильно знижується, а також від індивідуальних властивостей собаки – породи, конституції тіла та ін. Робота службових собак збільшує витрати енергії в середньому на 25–30 %, у порівнянні з дорослими собаками в період спокою. Потреба службових собак в енергії у розрахунку на 1 кг живої маси приведена в таблиці 19. У зимовий період і при утриманні службових собак у неопалюваних приміщеннях потреба в енергії збільшується приблизно на 20–25 %.

Таблиця 19. Потреба в енергії службових собак, у розрахунку на 1 кг живої маси

Жива маса, кг	кДж	Жива маса, кг	кДж
3-4	575	15-20	375
4-5	530	20-25	340
5-6	495	25-30	320
6-7	475	30-40	305
7-8	460	40-50	285

8-9	440	50-60	205
9-10	425	60-70	250
10-15	410	70 і більше	235

Норми добової потреби службових собак в енергії у залежності від живої маси приведені в таблиці 19.

У добовому раціоні службових собак при виконанні середньої роботи кількість білка повинна бути приблизно на 40 % вища, ніж у собак у стані спокою, причому не менше 30 % білка собаки повинні одержувати в м'ясі, рибі і молоці. При нестачі в раціоні вуглеводів службові собаки худнуть. Чим менше в раціоні собаки жиру, тим більше повинно міститись вуглеводів.

Раціони для службових собак складають відповідно до встановлених норм потреби в поживних речовинах і приблизною структурою раціону.

Нижче наведена приблизна структура типового раціону дорослих службових собак у відсотках від добової потреби в енергії:

М'ясо II категорії – 25 %, крупа – 53 % (45–60), хліб – 15 % (10–15), картопля – 5 % (3–7), овочі – 2 % (1–3).

Наприклад, вартувій собаці масою тіла 30–40 кг при утриманні в неопалюваному приміщенні в добовий раціон включають: 400 г м'яса, 400 г крупи, 300 г картоплі й овочів, 200 г хліба, 20 г тваринного жиру.

При заміні м'яса на субпродукти в раціоні кількість їх збільшують на 40–55 % відповідно калорійності. М'ясо можна замінити такою ж кількістю риби.

Крупи згодують відносно дешеві – вівсяну, ячну, пшоняну. Хворим службовим собакам дають рис, гречану чи манну крупу. М'ясо і крупу можна замінити молоком і молочними продуктами. Хліб згодують, як правило, сірий, пшеничний. Краще давати черствий хліб. Як тваринний жир, у раціон включають переважно топлене сало. З овочів у раціон включають буряк, моркву, капусту. Собаки охоче їдять гарбузи у вареному вигляді, які попередньо очищені від шкіри і насіння.

Можна згодувати помідори і баклажани. Капусту згодують свіжу і квашену. Навесні та на початку літа собакам корисно давати молоду кропиву, салат, щавель – у сирому подрібненому вигляді, підмішуючи до супу.

Одноманітний корми службовим собакам швидко набридає і тому засвоєння поживних речовин кормового раціону сильно знижується. Для того, щоб корм у раціонах був урізноманітненим дають м'ясопродукти, крупи та овочі. При груповому утриманні службових собак у розплідниках для приготування кормів обладнують спеціальні кухні.

У похідних умовах, коли зварити корм неможливо, службових собак годують галетами, консервами і концентратами (сухим кормом). Способи обробки галет і концентратів, а також їх кормова цінність обов'язково вказується в прикладних інструкціях. Протягом декількох днів, наприклад, у дорозі, годувати собак можна хлібом з молоком, хлібом з водою, сухарями, розмоченими у молоці.

В умовах індивідуального утримання службової собаки значну частину добового раціону можуть складати залишки їжі її власника. Резервних дорослих непрацюючих собак годують за нормами і раціонами собак у період спокою.

Карантинні і ремонтні собаки, закуплені в більшості випадків у аматорів-собаківників, вимагають особливої уваги в організації їх годівлі. Цих собак, як правило, годують три рази на добу.

Племінних службових собак поза періодом розмноження годують за звичайними нормами, набагато збільшуючи кількість білків у раціоні за рахунок м'яса.

Службові собаки вимагають більш посиленої повноцінної годівлі навесні і восени. У жаркі дні з раціону можна виключати м'ясо, рибу і замінити молоком, хлібом і овочами. У холодний час в раціон цих собак необхідно включати м'ясо, рибу, шматочки сала й у середині дня давати велику варену кістку.

Приблизні добові раціони для дорослих службових собак–вівчарок на тиждень: м'ясо II категорії – 400 г – в усі дні тижня, крупа вівсяна – 600 г – у перший, третій, п'ятий і сьомий дні, крупа пшона – 600 г – на другий, четвертий і

шостий дні, картопля – 200 г – на другий, четвертий і шостий дні, овочі – 200 г – у перший, третій і шостий дні. М'ясо-кісткове борошно – 50 г – у перший, п'ятий і сьомий дні. Рибне борошно – 50 г – на другий і четвертий дні. Жир тваринний – 25 г, сіль кухонна – 15 г – в усі дні тижня.

За цими раціонами з частини м'яса і кісток варять бульйон, а іншу частину м'яса згодують у сирому вигляді. На бульйоні варять суп і кашу. В холодний суп додають м'ясо-кісткове і рибне борошно, а також сире м'ясо, нарізане дрібними шматочками.

Приблизні раціони без м'яса для молодих службових собак-вівчарок:

Раціон 1. М'ясні субпродукти 250 г, крупа різна 300 г, молоко 500 г, овочі 100 г, риб'ячий жир 20 г, сіль кухонна 10 г на добу. З кормів цього раціону готують м'ясний суп. Молоко згодують окремо.

Раціон 2. Молоко 500 г, крупа різна 300 г, хліб 150 г, відвійки 300 г, овочі 100 г, риб'ячий жир 20 г, сіль кухонна 10 г на добу. За цим раціоном готують молочну кашу з овочами й окремо згодують кип'ячені охолоджені відвійки з накришеним хлібом.

Раціон 3. Відвійки 500 г, сир 500 г, хліб 150 г, борошно 300 г, риб'ячий жир 20 г, сіль кухонна 10 г. За цим раціоном в кип'ячені відвійки засипають борошно і ретельно перемішують під час варіння. Сир із хлібом згодують окремо.

Раціон 4. Молоко 1000 г, хліб 200 г, борошно 400 г, риб'ячий жир 20 г, сіль 10 г. За цим раціоном в молоко засипають борошно і варять юшку, додаючи до неї перед згодуванням накришений хліб. Риб'ячий жир згодують окремо чи з кормом.

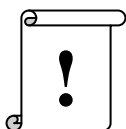
Приблизні раціони для дорослих вівчарських собак:

Раціон 5. М'ясні продукти 300 г, крупа 400 г, овочі 200 г, сіль кухонна 15 г. За даним раціоном готують м'ясний суп.

Раціон 6. Крупа 400 г, молоко 500 г, сіль кухонна 15 г. За даним раціоном готують молочну кашу.

Раціон 7. Молоко 1000 г, хліб 500 г, сіль кухонна 15 г. За цим раціоном годують молоком із хлібом.

Службових собак годують два рази на добу вранці і ввечері, за годину-дві до роботи і за годину після її закінчення. Час годівлі встановлюють у залежності від розпорядку дня роботи. Якщо собака працює тільки вранці, її доцільно годувати перший раз після повернення з роботи після того, як собака трохи відпочине, а другий раз – увечері. Вартових собак, яких виставляють на блок-пости в нічний час, годують перший раз увечері, за дві години до роботи і другий раз – вранці, після зняття собаки з посту. Найчастіше для службових собак готують корм у вигляді густого супу і рідкої каші. Перед роздачею корму його охолоджують до температури 30–35 °С, а в літню пору – до температури зовнішнього повітря в тіні. Кожну собаку треба забезпечити індивідуальною годівницею і поїлкою. Дотримання цієї умови має велике значення для запобігання інфекційних та інвазійних хвороб.

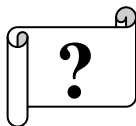
Завдання 1. Розрахуйте потребу в енергії службових собак у залежності від живої маси та вантажень. Заповніть таблицю.

Навантаження, енергія	Жива маса, кг						
	3–4	4–5	5–6	7–8	8–9	9–10	10–15
У стані спокою, кДж							
Активне навантаження, кДж							

Завдання 2. Напишіть структуру типового раціону дорослих службових собак у % в залежності від добової потреби в енергії.

Завдання 3. Складіть добовий раціон для дорослих службових собак вівчарок:

- із м'ясом;
- без м'яса.

Контрольні питання:

1. На скільки і чому збільшуються витрати енергії та білка у службових собак в період роботи?
2. У зимовий період зменшуються чи збільшуються затрати енергії та білка у службових собак, і чому?
3. Які основні корми тваринного та рослинного походження необхідно включати в раціони службових собак?
4. В яких випадках можна годувати службових собак галетами, консервами і концентратами (сухим кормом)?
5. Як і в який термін годують службових собак?
6. Які гігієнічні вимоги необхідно виконувати при годівлі та напуванні службових собак?

Тема 6.10. Особливості годівлі циркових собак

Мета заняття: Ознайомитись та вивчити особливості годівлі циркових собак. Навчитись складати та аналізувати раціони для циркових собак.

У цирковій практиці при нормуванні годівлі собак як м'ясоїдних хижаків необхідно зважати на те, що їх основною функцією є напружена м'язова робота (табл. 20), яка пов'язана з фізичним напруженням. Годівлю собак організують з урахуванням живої маси і потреби в умовах стресу, м'язової активності та характеру фізичного навантаження. На думку фахівців, собакам, які за короткий час витрачають багато енергії, рекомендуються раціони з високим рівнем вуглеводів, тому що такий тип фізичної активності енергетично забезпечується переважно глюкозою. Собакам, що зберігають фізичну активність протягом тривалого часу, найбільш придатними є раціони з низьким рівнем вуглеводів і високим – жирів, оскільки їх м'язові волокна виробляють енергію шляхом аеробного окислення жирних кислот. Собакам, яких експлуатують в умовах підвищеного фізичного навантаження та стресу, складають раціони із кормів з найкращими смаковими якостями, котрі повинні мати високу перетравність і засвоюваність поживних речовин. Вміст енергії і поживних речовин обов'язково повинен відповідати нормам годівлі.

**Таблиця 20. Добова потреба собаки у валовій енергії
(кДж на добу)**

Жива маса, кг	У стані спокою	При помірній роботі	При важкій роботі
20	5460	7140	9030
30	7140	9660	11760
40	8820	11340	14280

Собаці на один кілограм живої маси потрібно 420 кДж валової енергії кормів. Ця величина збільшується для молодняка та самок у період вагітності і лактації. Цуценяті масою 1 кг потрібно 1180 кДж, а 5 кг – 760 кДж енергії корму на 1 кг живої маси на добу.

Основною ознакою високої якості індивідуального нормування годівлі собак за наведеними середніми даними є збереження середньої вгодованості і живої маси відповідно до віку за умови повного задоволення потреб у поживних речовинах. Для циркових собак можна застосувати раціони, що містять до 70 % енергії легко перетравних вуглеводів (цукрів) та невелику кількість клітковини. Вміст жиру в сухій речовині в межах 5–10 % вважається оптимальним, але з метою підвищення калорійності раціонів кількість жирів (тваринного чи рослинного походження) збільшується до 20–30 %

Потреба в протеїні залежить від віку та якості протеїну, тобто вмісту в ньому незамінних амінокислот. Цуценятам у перші дні життя потрібні корми з високим вмістом сирого протеїну. На практиці потребу у протеїні забезпечують кормами тваринного походження (м'ясом), які сприяють утворенню антитіл і підвищують стійкість організму тварин до багатьох захворювань.

У змішаному раціоні вміст сирого протеїну орієнтовно має складати 24 % (за масою), а його третина обов'язково має бути тваринного походження.

Із рослинних кормів використовують крупи, зелені корми, овочі, коренеплоди. Крупи (вівсяні, пшоняні, пшеничні, ячмінні, гречані) згодують тільки вареними. Собаки краще з'їдають вівсяну і пшоняну крупи. Інші крупи їм дають частково, замінюючи дві перші. Із соковитих кормів можна згодувувати

квашену і свіжу капусту, моркву, буряки, кропиву, картоплю (варену). Добова порція овочів не повинна перевищувати 200–300 г.

Оцінюючи поживність збалансованого раціону, враховують, перш за все, його енергетичну цінність, вміст протеїну, кальцію, фосфору, кухонної солі.

Необхідно також збалансувати раціони за вмістом мінеральних речовин. Так, нестачу кальцію слід обов'язково компенсувати, додаючи до складу раціонів відповідну кількість крейди або кісткового борошна.

Вітамінне живлення в мінімальній кількості забезпечує тваринам стабільність обміну речовин, що сприяє нормальному розвитку організму, підвищує імунітет до інфекційних захворювань, запобігає розвитку авітамінозів та функціональних розладів травлення. Вітаміни (крім вітаміну С) в організмі собаки не синтезуються. Тому їх необхідний спектр забезпечується ретельно підібраними в раціонах кормами та синтетичними препаратами.

Макро- та мікроелементи регулюють обмінні процеси і функції усіх систем організму, беруть участь у його побудові. Вони містяться у різних кормових продуктах, тому тільки різноманітний раціон забезпечує собаку цими поживними речовинами.

Усіх собак щодо живої маси традиційно поділяють на п'ять груп:

I група – жива маса 41–60 кг і більше: доги, сенбернари, ньюфаундленди, московські сторожові, водолази, чорні тер'єри, кавказькі, південноросійські, середньоазіатські вівчарки та інші.

II група – жива маса 21–40 кг: німецькі вівчарки, коллі, пулі, хорти, боксери, добермани, лайки, ризеншнауцери, ердельтер'єри, великі пуделі, сетери, курцхаари та інші.

III група – жива маса 11–20 кг: спанієлі, ірландські тер'єри, французькі бульдоги, карелофінські лайки, бультер'єри, керіблюгер'єри, середні пуделі скайтер'єри, шпіци та інші.

IV група – жива маса 6–10 кг: такси, малі пуделі, малі шнауцери, фокстер'єри, скочтер'єри, ягдтер'єри, бедлінгтонтер'єри, тибетські тер'єри та інші.

V група – жива маса 1–5 кг: пекінеси, ши-тсу, той-тер'єри, карликові пінчери, карликові пуделі, афенпінчери, французькі

болонки, японські хіни, карликові шпіці, чи-хуа-хуа, лхаський апсо та інші.

Собак годують за раціонами, наведеними у таблицях 21, 22, 23 орієнтуючись на їх живу масу (дорослих собак зважують один раз на рік, а молодняк – по мірі росту).

Таблиця 21. Раціон для циркових собак

Назва корму	Група порід				
	I	II	III	IV	V
Основний раціон					
М'ясо: конина або яловичина I–II категорій	1,400	300	180	120	50
Субпродукти	800	600	360	240	100
Риба свіжоморожена або свіжа, кальмари	150	100	060	045	20
Відвійки, сколотини або сир знежирений	100 25	70 18	35 9	25 6	15 4
Яйця курячі (у тиждень), шт.	2	2	2	1	¹
Сухарі	100	070	50	30	15
Вівсяні пластівці *	100	75	50	35	18
Крупи різні (пшоняна, ячмінна, перлова та ін.)	100	75	50	35	18
Картопля	250	180	100	70	45
Овочі різні	250	180	00	70	45
Продовження таблиці 21.					
Дріжджі кормові сухі	10	10	7	5	3
Рибне борошно	10	10	7	5	3
Кісткове борошно	10	10	7	5	3
Сіль кухонна	15	10	8	5	3
Заохочувальна підгодівля під час репетицій і виступів **					
Цукор	20	20	15	10	10
Печиво (галети)	60	50	40	30	20

* Кількість вівсяних пластівців можна збільшити або зменшити за рахунок інших груп так само, як і кількість різних овочів за рахунок картоплі. Це визначає зооветспеціаліст циркового підприємства, керуючись породними особливостями собак та їх клінічним станом. Собакам, які беруть участь у додаткових виставах на кожен такий день до раціону додають заохочувальні підкормки – 50 % від норми підгодівлі, розрахованої на звичайний робочий день.

** Заохочувальна підгодівля входить до складу раціону.

**Таблиця 22. Раціон годівлі цуценят афганських хортів
(на одну голову на добу, г)**

Назва корму	Вік, міс.				
	2-4	4-6	6-8	8-10	10-12
Основні корми					
М'ясо: яловичина II-I категорій або конина	200	300	400	450	400
Риба свіжоморожена	50	80	100	200	250
Молоко незбиране	200	150	100	100	100
Сир свіжий	150	200	200	200	100
Яйця курячі, шт.	1	2	2	2	1
Хліб	20	30	30	50	80
Крупа (гречана, «Геркулес» та ін.)	80	100	150	200	250
Овочі різні	50	50	50	80	100
Морква	50	80	100	100	100
Яблука	30	30	50	50	50
Продовження таблиці 22.					
Петрушка, шпинат та ін.	3	3	3	3	3
Сіль кухонна	5	5	5	10	15
Підгодівля під час репетицій і вистав					
Печиво	10	20	20	20	50
Цукор	10	10	10	10	20
Суміш добавок (з розрахунку на 10 днів):	На одне цуценя 1-2 ст. ложки суміші щодня				

глюконат кальцію	20
гефедітин	20
крейда	3 ст. ложки
англійська сіль	0,5 ч. ложки
дріжджі пивні сухі	100
активоване вугілля	20
борошно м'ясо-кісткове	3 ст. ложки
пушновіт (або аналог)	Кількість видачі за рекомендацією ветлікаря цирку

Таблиця 23. Раціон годівлі цуценят порід ньюфаундленд, сенбернар, московська сторожова (на одну голову на добу, г)

Назва корму	Вік, міс.			
	1-2	3-5	6-9	10-12
М'ясо; яловичина II-I категорій або конина	150	200	400	450
Риба свіжоморожена	200	250	300	350
Молоко або кефір	1,500	3,000	3,000	500
Хлористий кальцій 10 %	2	5	6	–
Хліб житній	–	50	100	100
Крупа різна	80	150	300	350
Овочі різні	80	150	300	500
Петрушка, шпинат та ін.	1	2	3	-
Продовження таблиці 23.				
Сіль кухонна	5	10	10	15
Яйця курячі, шт.	2	3	3	1
Підгодівля для репетицій і вистав				
Печиво	–	–	60	80
Цукор	–	–	20	20

Підгодівля (суміш з розрахунку на 10 днів):	На одне цуценя 1–2 ст. ложки суміші
гліцерофосфат кальцію	20
гефєфітин	20
крейда	3 ст. ложки
англійська сіль	0,5 ч. ложки
дріжджі пивні, сухі	100
активоване вугілля,	20
борошно м'ясо-кісткове	3 ст. ложки

Примітка. Додатково за вказівкою ветлікаря цирку включають до раціону глюконат калію.

Основними кормами тваринного походження для циркових собак може бути сире пісне м'ясо (свинина, яловичина та ін.) та різні субпродукти (вим'я, легені, мозок і ін.). Їх хімічний склад приведений у таблиці 24.

Таблиця 24. Склад і енергетична цінність (МДж) м'яса і субпродуктів, %

Назва продукту	Вода	Білок	Жир	Кальцій	Фосфор	Калій	Енергія, МДж/100г
Сире пісне м'ясо							
Свинина	71,5	20,6	7,1	0,008	0,20	0,09	0,62
Яловичина	74,0	20,3	4,6	0,007	0,18	0,15	0,52
Баранина	70,1	20,8	8,8	0,007	0,19	0,10	0,68
Продовження таблиці 24.							
Телятина	74,9	21,1	2,7	0,008	0,26	0,36	0,46
М'ясо: куряче	74,4	20,6	4,3	0,01	0,20	0,32	0,15
качине	75,0	19,7	4,8	0,012	0,20	0,29	0,51
індиче	75,5	21,9	2,2	0,008	0,19	0,30	0,45
кроляче	74,6	21,9	4,0	0,022	0,22	0,36	0,52
Субпродукти							

Вим'я	72,4	11,0	15,3	0,26	0,24	0,13	0,76
Легені	73,1	17,2	5,0	0,01	0,19	0,15	0,48
Мозок	79,4	10,3	7,6	0,01	0,34	0,40	0,46
Шлунок свинячий	79,1	11,6	8,7	0,03	0,11	0,14	0,52
Селезінка	75,9	17,0	6,5	0,03	0,22	0,40	0,52
Нирки яловичі	79,8	16,7	2,6	0,02	0,25	0,23	0,36
Серце	70,1	14,3	15,5	0,02	0,18	0,32	0,83
Печінка свіжа	68,6	21,1	7,8	0,001	0,36	0,40	0,68
Рубець	76,2	12,3	11,6	0,01	0,10	0,12	0,65
Обрізки рубця	88,0	9,0	3,0	0,08	0,04	0,08	0,26

У раціони циркових собак включають також і готові продукти такі як м'ясо, (желе, м'ясні шматочки в желе, бісквіти, а також консервована м'ясна їжа (таблиця 25).

Таблиця 25. Хімічний склад і енергетична цінність готових продуктів для дресированих собак при їх підвищеному фізичному навантаженні, %

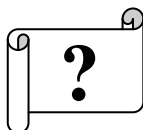
Назва продукту	Вологість	Білок	Жир	Зола	Кальцій	Фосфор	МДж/100г
Волога їжа							
М'ясо (желе)	83	7,0	4,5	1,5	0,3	0,2	0,32
М'ясні шматочки в желе	79	7,0	4,5	2,5	0,5	0,4	0,36
М'ясо (желе для цуценят)	80	9,0	6,0	2,5	0,4	0,3	0,39
Напіввологий корм	21	17,0	8,0	8,0	1,2	1,1	1,22
Продовження таблиці 25.							
Суха їжа							
Повнораціонна суміш	6	30,0	11,0	7,0	1,3	1,1	1,47
Бісквіт (суміш без цукрів)	6	13,0	7,5	7,0	1,3	0,5	1,44
Суміш							

Консервований м'ясний корм з додаванням печива	63	10,0	6,0	3,0	0,6	0,5	0,63
--	----	------	-----	-----	-----	-----	------

Завдання 1. Розрахуйте поживність раціону за вмістом енергії для циркової собаки (жива маса 15–20 кг).

Завдання 2. Складіть раціон для спанієля та французького бульдога використовуючи корми, приведені в додатку № 1 та раціон у таблиці № 21.

Контрольні питання:

1. Чому цирковим собакам необхідно давати високоенергетичні раціони?
2. Як зберегти середню вгодваність циркової собаки?
3. Який відсоток має складати протеїн тваринного походження в раціоні циркової собаки?
4. Які соковиті корми необхідно включати в раціон циркових собак і в якій кількості?
5. Як компенсувати нестачу кальцію в раціоні циркової собаки?
6. Які вітаміни необхідно вводити в раціон циркової собаки?
7. Чому цирковим собакам додатково дають заохочувальну підгодівлю і коли?
8. Які м'ясні продукти та субпродукти необхідно включати в раціон циркових собак?

Тема 6.11. Особливості годівлі мисливських собак

Мета заняття: Ознайомитися та вивчити особливості годівлі молодняка та дорослих мисливських собак.

Повноцінна годівля мисливських собак – найважливіший фактор при вирощуванні і утриманні мисливських собак. Для нормального росту і розвитку цуценят, а також для гарної працездатності дорослої собаки необхідна повноцінна збалансована годівля доброякісними поживними кормами.

Організму собаки необхідні білки, жири, вуглеводи, мінеральні солі, вода і вітаміни. На кожний кілограм живої маси в добовому раціоні мисливська собака повинна отримувати приблизно 90 Ккал. Співвідношення білка і вуглеводів повинно становити 1:3.

Основними кормами для собак є корми тваринного походження, рослинні корми можуть тільки частково їх замінювати або доповнювати. При складанні раціону для собак враховують поживну цінність кормів щодо кількості енергії, що виражена у кілокалоріях, і білка (перетравного протеїну) у грамах, а також вік і фізіологічний стан собаки, робоче навантаження, умови утримання (кімнатне або дворове, особливо у холодний період року, коли витрата енергії собакою підвищується).

Раціон мисливських собак повинен складатися з м'яса, риби, молока та інших кормів тваринного походження, вітамінних кормів (овочі, риб'ячий жир) і добавок (кропива, кісткове борошно та ін.).

В таблиці 26 наведені приблизні добові раціони для дорослих мисливських собак у залежності від породи.

Для кращого поїдання кормів склад раціонів змінюють, урізноманітнюючи годівлю. Як правило, власник собаки повинен регулювати годівлю, враховуючи кормові продукти, які є в наявності, поведінку, загальний стан і вгодованість собаки. При ожирінні собаки кількість крупи в раціоні зменшують, а при виснаженні, особливо у період інтенсивного навантаження – збільшують. Вагітним і лактуючим самкам кількість крупи в раціоні збільшують і додатково включають молоко та молочні продукти. Самцям в парувальний період в раціонах збільшують кількість кормів тваринного походження (м'ясо, яйця). Дуже корисно собакам згодовувати разом з кормами подрібнені трави

– пирій, кульбабу, кропиву та овочі. Взимку собакам дають висушені трави. Хоча б раз на тиждень собаці бажано згодовувати 100 г сиру та одне яйце. Соління і копченості мисливським собакам згодовувати не можна. Сирі кістки собакам згодовують тільки після основної годівлі. Зловживання кістками призводить до передчасного стирання зубів та виникнення шлунково-кишкових захворювань. Хворим і слабким тваринам згодовують калорійні корми які легко перетравлюються – сир, молоко, м'ясні бульйони, сиру печінку, морську капусту, сушену кропиву та ін.

Таблиця 26. Кормові раціони для мисливських собак

Корми	Для лайок, гончих, хортів і лягавих, г	Для спанієлів, фокстер'єрів і такс, г
М'ясо	300–400	200
Кістки м'які	100	60
Крупи	500–600	300
Хліб	100	50
Овочі	200	150
Риб'ячий жир	20	10
Сіль	15	10

Дорослих собак годують 2 рази на добу – вранці і ввечері. Період між годівлею повинен складати на менше десяти годин. Вагітних і лактуючих самок годують три рази на добу. Цуценят до 3-місячного віку годують 5–6 раз на добу, від 3 до 6 місяців – 4 рази, від 6 до 10 місяців – 3 рази на добу. Приблизні раціони для цуценят різного віку представлені у таблиці 27.

Таблиця 27. Середньодобові раціони для цуценят мисливських собак з 3-тижневого до 8-місячного віку

Продукти	Вік, місяців						
	1	2	3	4	5	6	7–8
М'ясний фарш, г	50	100	-	-	-	-	-
Молочна рідка	20	50	-	-	-	-	-

вівсяна каша, г							
М'ясо сире, г	–	50	150	200	200	250	300
Молоко, л	0,05	0,1	0,15	0,2	0,25	0,3	0,3
Яйця, шт. (через день)	–	1	2	2	1	1	1
Хліб, г	10	20	25	40	60	60	60
Крупа, г	–	50	75	100	150	200	300
Овочі, г	–	100	200	250	250	300	300
М'які (хрящові) кістки, г	–	-	20	30	40	40	50
Жир, г	–	3	5	10	10	15	20
Сіль, г	–	2	5	8	10	10	13
Вітамін Д, чайна ложка	–	0,5	1	1	1	0,5	-
Риб'ячий жир, столова ложка	–	0,25	0,5	0,5	1	0,5	2
Кісткове борошно, столова ложка	–	0,25	0,5	1	2	3	3
Глюконат кальцію, г	–	2	4	6	8	10	10
Тривітамін, столова ложка	–	0,125	0,25	0,5	0,5	0,5	0,5

Годувати дорослих собак і цуценят необхідно у чітко встановлені години, з чистого посуду і у спеціально відведеному місці. Температура корму повинна бути 30–35 °С. Після годівлі миску для корму прибирають і миють. Під час годівлі цуценят і дорослих собак необхідно слідкувати за тим, щоб вони не переїдали до здуття живота.

У собак постійно повинна бути чиста питна вода, яку змінюють 2–3 рази на добу. Взимку воду можна замінити чистим снігом.

Гончих і хортів, як правило, утримують зграйно. Зграю собак годують з однієї годівниці або корита. Тих, що проявляють жадобу і злобу під час годівлі, сурово наказують, вилучають з вольєру і залишають голодними.

Перед виїздом на полювання і перевезенням у транспорті годувати собак не слід. Найкраще увечері за 8–10 годин до полювання нагодувати собаку поживними, доброякісними

кормами згідно норми. На полюванні під час привалу собакам згодовують 150–200 г калорійних кормів. Для повного поновлення сил після полювання натренованим і витривалим собакам необхідно 18–24 години відпочинку.

Тема 6.12. Особливості годівлі караульних собак

Мета заняття: Ознайомитися і вивчити особливості годівлі караульних собак.

Нормальна життєдіяльність і працездатність собак в значній мірі залежить від правильної годівлі.

Правильна годівля це живлення, яке здійснюється за фізіологічними потребами собак у поживних речовинах повноцінними і збалансованими раціонами при дотриманні режиму годівлі.

Організувати правильну годівлю собак можна лише при регулюванні кількості і якості корму, що дається, з урахуванням фізіологічної потреби в поживних речовинах. Як недостатня, так і надмірна годівля собак шкідлива.

Порушення правильної системи годівлі або тривала її відсутність веде до важких захворювань або загибелі тварини.

Кожний працівник відомчої охорони, пов'язаний з караульними собаками, повинен знати основи годівлі собак, строго дотримуватися встановленого раціону і добиватися нормального забезпечення собак встановленими кормами.

Основними продуктами для годівлі собак є: м'ясо диких тварин і худоби (зокрема, конина), жири, крупи, картопля, овочі, сіль, товчена крейда. Склад і поживність кормових продуктів для собак приведені в додатках 1, 2.

Допускається заміна м'яса субпродуктами (яловичі губи, шлунки й ін.), а також рибопродуктами (додаток 1).

Двічі на тиждень, за встановленою нормою собакам необхідно згодовувати по 150–200 г сирого свіжого м'яса. М'ясо – солонина вимочується в проточній або змінюваній воді не менше 24–36 годин і згодовується у вареному вигляді.

З круп застосовуються: вівсяна, ячна, перлова. Для кращого переварення і засвоєння їжі використовують картоплю, капусту, моркву, буряк, салат.

За відсутності або недостатній кількості овочів собакам згодовується різана зелень, що містить вітаміни – молода кропива, бурякове листя та ін.

У раціоні, складеному з суміші тваринних і рослинних продуктів, мінеральні речовини містяться в потрібній для собаки кількості. Практично доводиться додавати тільки кухонну сіль у розрахунку 15–20 г на добу. При недоліку в раціоні вітамінів їх спеціально додають до корму.

Для годівлі собак можуть бути використані доброякісні відходи їдалень, які можуть скласти половину норми раціону. Проте при використанні відходів їдалень необхідно дотримуватися обережності, щоб не потрапили в їжу собакам трубочасті, пташині і риб'ячі кістки, осколки скла і інші предмети, які можуть поранити стравохід або шлунок.

Годують караульних собак за нормами, вказаними в додатку 21.

Правильною вважається норма, при згодовуванні якої собаки мають середню угодваність і постійну масу тіла. Якщо собаки худнуть, значить корму не вистачає, а коли жиріють – норму потрібно зменшити.

Дотримання вимог норм годувлі є основною умовою повноцінного живлення.

Треба стежити за апетитом собак. Погіршення його свідчить про неправильно складений раціон. Раціон для собак потрібно урізноманітнювати. Це досягається зміною м'ясопродуктів, круп і овочів. Для цього застосовується потижнева розкладка корму.

Найчастіше керуються наступними нормами згодовування кормів караульним собакам (на одну голову на добу, г):

- крупя вівсяна, пшенична та ін. – 600,
- м'яса другої категорії або конина – 400,
- м'ясні субпродукти другої категорії – 1000,
- жир тваринний – 13,
- картопля, овочі – 300,
- сіль кухонна – 15.

Стосовно караульного собаки з масою тіла 25–30 кг при середньому робочому навантаженні встановлені наступні середні норми згодовування кормів на добу: м'ясо 400 г, крупа 400 г, картопля 200 г, овочі 100 г, хліб 200 г, жир тваринний 20 г і сіль куховарська 15–20 р. Потреба собаки в кормі залежить від

її віку, темпераменту, робочого навантаження, пори року, підлоги і ін. В зимовий період корму потрібно більше, ніж влітку. Збільшується потреба в ньому в період інтенсивного дресирування. Більше корму потрібно для вагітних і годуючих сук.

При заміні м'яса в раціоні субпродуктами кількість їх збільшується в 1,5–2 рази з урахуванням калорійності. Крупа застосовується дешевша - вівсяна, ячна, пшоно. Хворим собакам дають рис і манну крупу.

Корми, приготовлені для собак, повинні бути смачні і мати приємний запах – це впливає на травлення і засвоєння поживних речовин. В умовах групового утримання караульних собак для приготування корму обладнується **спеціальна кухня**.

Корми для собак готуються 1–2 рази на день, заготівля його на декілька днів забороняється.

З відібраних продуктів вариться суп-каша. В казан заливається вода і закладається м'ясо, яке вариться 40–60 хвилин (з початку закипання). Потім закладається крупа, яка вариться при кипінні бульйону 20–30 хв. Після цього закладаються оброблені картопля і овочі. До кінця варива закладається сіль.

Приготовлений корм для собак повинен мати вигляд густого супу з крупи, м'яса, овочів. М'ясо рекомендується варити шматками не більш 1–2 кг. Перед згодовуванням його слід порізати дрібними шматками і розкласти в годівниці з супом.

Перед роздачею корм остужують до температури 30–35 °С, у літній час – до температури зовнішнього повітря в тіні.

Об'єм корму однієї годівлі повинен бути 2–3 л, залежно від маси собаки, її апетиту і службового навантаження.

Порядок приготування корму, вміст кухні, інвентарю, посуду повинен відповідати всім вимогам санітарії.

Годують собак за 1,5–2 години до виставляння на пости або до початку занять – не менше двох разів на добу. Час годівлі визначається розпорядком дня. Годувати собак гарячим, холодним і замерзлим кормом забороняється. Кожна собака забезпечується індивідуальною годівницею і поїлкою,

виготовленими з нержавіючого металу. Про всі випадки відмови собаки від корму службовці зобов'язані докладати начальнику підрозділу відомчої охорони, а останній повинен вжити заходи щодо з'ясування причин відмови або відправити собаку на огляд до ветеринара. Використовувати їжу, що залишилася в годівницях для підгодівлі інших собак забороняється.

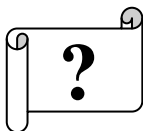
Після годівлі годівниці повинні бути ретельно вимиті гарячою водою, просушені і поставлені на стелажі.

Якість приготування корму для караульних собак перевіряється начальником підрозділу відомчої охорони не рідше одного разу на тиждень.

Завдання 1. Складіть раціони для караульних собак:

- включаючи основні продукти – м'ясо, жири, крупи, картоплю, овочі. Дайте його аналіз.
- включаючи замість м'яса субпродукти – яловичі губи, шлунки, відходи переробки риби, тощо.

Контрольні питання:

1. Що повинні враховувати при складанні раціонів годівлі для караульних собак?
2. Які основні і додаткові корми що включають в раціон караульних собак?
3. Яке співвідношення в раціоні караульних собак має бути між м'ясними та рослинними продуктами?
4. Перечисліть мінеральні речовини і їх кількість, які необхідно включати в раціон годівлі караульних собак.
5. Перечисліть вітаміни та їх кількість, котрі необхідно включати в раціон годівлі караульних собак.
6. Розкажіть про особливості годівлі караульних собак.

Тема 6.13. Особливості годівлі собак в умовах квартирної утримання

Мета заняття: Ознайомитися з особливостями годівлі собак в умовах квартирного утримання.

Придбавши цуценя необхідно знати, що всі породи собак за видами використання поділяються на *службові*, *мисливські* і *декоративні*. Із *службових* порід для квартирних умов найбільш придатні – боксер, доберман-пінчер, дог, ердель-тер'єр та коллі.

Є *мисливські* породи собак, що у холодний час року потребують кімнатного утримання – це пойнтери, гладкошерсті такси і фокстер'єри, короткошерсті лягаві.

Кімнатно-декоративні породи – це болонки, мальтійки, пекінеси. Ці собаки красиві, але їх довга шерсть вимагає постійного догляду. Найбільш дрібними з декоративних порід собак є той-тер'єри. Вони гладкошерсті, займають мало місця в квартирі і з цієї причини користуються популярністю у аматорів декоративних собак.

Більшість кімнатно-декоративних порід вимагають ретельного, турботливого догляду. Часто вони примхливі до корму, але в цьому винні, як правило, не собаки, а їх господарі, що їх розпестили.

Аматори-собаківники повинні придбати цуценя, як правило, у 1–1,5 місячному віці. У першу чергу цуценяті потрібно вибрати місце в квартирі, де воно нікому б не заважало. Не можна поміщати цуценя в коридорі, на кухні. Найкращим місцем для цуценяті є куток у будь-якій кімнаті, подалі від дверей і від батарей опалення.

Велике значення при утриманні цуценяті в квартирі має привчання його до охайності. Для цього треба намагатися вчасно виводити його на прогулянку. Як правило, цуценя оправляється після сну і їжі. Тому протягом дня його треба виводити відразу після кожної годівлі.

При регулярному догляді до 2,5–3-місячного віку цуценя привчається дотримуватись чистоти в квартирі. Не слід годувати цуценя на ніч, останню годівлю потрібно закінчувати о 7–8 годині вечора. Вранці до годівлі цуценя також необхідно виводити на вулицю.

З 1,5-місячного віку цуценя регулярно виводять на прогулянку, спочатку на нетривалий час, а потім на 2–3 години, даючи йому можливість удосталь побігати і погуляти. У літню пору чим довше цуценя буде на сонці і свіжому повітрі, тим краще буде розвиватися. Під час прогулянок бажано більше гратися з цуценям, адже це створює контакт між ним і господарем і сприяє зародженню прихильності цуценяти. З перших команд, з дотриманням строгого режиму годівлі, з перших прогулянок і привчання до охайності і починається виховання цуценяти, навчання його такій поведінці, котра задовольняє господаря і яка повинна бути при утриманні собаки в квартирі.

Для годівлі цуценяти в квартирі необхідно виділити постійне місце. Неприпустимо переносити з місця на місце посуд з кормом, годувати на кухні, біля постелі людей, на дивані, у кріслі, в ліжку, на столі.

Тільки при правильній і повноцінній годівлі із цуценяти виросте гарна і здорова собака. У перші дні після придбання, цуценя треба годувати так само, як воно харчувалося біля матері. Після того, як цуценя звикне до нової обстановки, його переводять на годівлю за правилами, описаними вище. Корм повинен бути завжди свіжим, тому готувати його треба на 1–2 годівлі. Якщо корм готують відразу на весь день, то його треба зберігати в холодильнику і розігрівати частинами.

З 1 до 2-місячного віку цуценят годують 5–6 разів на добу. Кількість корму, яка необхідна на одну годівлю, залежить від живої маси цуценяти. Цуценя повинне з'їдати усе, що йому дають. Якщо цуценя довго і ретельно вилизує годівницю, значить кількість корму явно недостатня, якщо ж, навпаки, воно не з'їло весь корм, то його кількість треба зменшити. Цей метод визначення обсягу корму можливий лише при регулярній (через 2,5–3 години) годівлі цуценяти. Як правило, місячне цуценя середніх порід з'їдає за одну годівлю 1,5–2 (на 250 мл) склянки корму, а дрібних порід – близько 1 такої склянки за весь день.

З 2 до 4-місячного віку цуценят годують 4–5 разів, з 4 до 6 місяців – 3–4 рази, з 6 до 12 місяців – 3 рази, після 12 місяців – 2 рази на добу. Однак треба слідкувати, щоб цуценя не переїдало.

Необхідно строго дотримуватись режиму годівлі. Чашку з кормом у годівницю ставлять на 20–30 хвилин, а потім не залежно від того, з'їла собака корм чи ні, забирають. Час годівлі повинен бути установлений твердо і не повинен змінюватись у залежності від настрою чи зайнятості господаря. Аматори-собаківники часто скаржаться, що цуценя погано поїдає корм. Найпростіший прийом у цьому випадку – поморити його голодом, але іноді це не допомагає, можна тоді поспробувати підвищити апетит, згодовуючи шматочком сирого м'яса.

Одним із основних показників правильної годівлі цуценяти є стан його вгодованості. При систематичній надмірній годівлі цуценя стає ожирілим, недостатня годівля викликає виснаження. Показником правильної годівлі і нормального розвитку цуценяти є термін зміни молочних зубів на постійні. Спочатку, у віці біля 3,5 місяців починають мінятися середні різці, потім крайні різці та ікла. Корінні зуби міняються у віці 5–6 місяців. У цуценят до 7-місячного віку повинні вирости всі зуби. Поганий ріст зубів, їх слабкість і крихкість емалі свідчать про незадовільний розвиток цуценяти, що у більшості випадків пов'язаний з нестачею у раціоні мінеральних речовин і вітамінів.

При утриманні цуценяти в квартирі власнику потрібно знати, що як тільки в нього почалася зміна зубів, багато речей, і, в першу чергу, взуття, одяг і деякі інші предмети, необхідно ховати в недоступне для цуценяти місце, інакше вони будуть зіпсовані. Адже цуценя гризе все, що лежить в доступному місці. Це може тривати до 10–11-місячного віку. У цей час дерев'яні предмети давати для гри небажано, тому що цуценя, заковтуючи дрібні друзки, може пошкодити стравохід і кишечник. З початком зміни зубів цуценята часто гризуть і штукатурку. Це пов'язане з тим, що одночасно йде швидкий ріст кістяка й організму не вистачає кальцію. У цей період цуценяті дають як мінеральну підгодівлю гліцерафосфат кальцію чи глюконат кальцію.

Цуценята часто бувають заражені глистами, що негативно позначається на їх рості і розвитку. Заражаються цуценята глистами часто ще в утробі матері. Ознакою зараження

глистами є здуття кишечника, велике, щільне на дотик черевце. Необхідно проводити дегельмінтизацію. Разова доза пиперазину адипінату в цьому віці складає 0,25 г на 1 кг живої маси.

З 1,5-місячного віку цуценяті дають м'які кістки, котрі як і хрящі, є джерелом мінеральних речовин, необхідних для формування кістяка собаки. Великі кістки з м'якими кінцями сприяють зміцненню щелеп молодій собаці і служать для неї своєрідною іграшкою, відволікаючи її від псування меблів, шпалер, взуття тощо. Трубочасті кістки птиці, а також гострі рибні кістки давати не можна. Розгризаючи і ковтаючи, їх, цуценя може поранити шлунок і кишечник і загинути. Кістки не перемішують з їжею, а дають після того, як цуценя з'їсть і насититься. Якщо ж давати кістки з кормом, то цуценя, ковтаючи корм, може подавитися. Крім того, собака обов'язково постарасться витягти з корму кістки на підлогу і, зайнявшись кістками, залишить корм.

З 3-місячного віку цуценят можна годувати залишками від обіду, переважно супами і кашами, але вони повинні бути свіжими і без гострих приправ. Не можна давати цуценяті (та й дорослій собаці) ласі шматочки зі столу, коли обідає родина, інакше собака візьме собі за правило жебрати під час обіду. Ласощі – цукор, цукерки і кондитерські вироби можна давати в обмежених кількостях, як заохочення за виконану команду.

Норми потреби в енергії у водорозчинних вітамінах цуценят приведені в таблицях.

Годівля дорослих собак в умовах квартирного утримання здійснюється за загальними правилами, з урахуванням фізичного стану тварини. Годувати і напувати собак треба зі спеціальної посудини. Не рекомендується користуватися дерев'яним чи оцинкованим посудом. Хорошими годівницями є алюмінієві, емалеві чи скляні миски, вставлені в гніздо спеціально низької лавочки.

Годівниця повинна бути із широким верхом, кругла чи чотирикутна, що запобігає забрудненню підлоги під час годівлі. Після кожної годівлі годівницю миють і висушують. Поїлка з водою повинна стояти цілодобово.

Контролюють годівлю дорослих собак за нормами потреби в енергії, білку, жирі, вуглеводах, вітамінах і мінеральних речовинах (таблиці 23, 24, 25, 26, 27) і вмісту поживних речовин у

кормах раціону (див. додаток). Не бажано щоденно годувати собак вівсяною кашею: вона швидко приїдається, погіршує апетит. Крім того, тварина частіше, ніж звичайно, мочиться, сеча має гострий, різкий запах. Корм (кашу) необхідно урізноманітнювати. Старих собак, що страждають пониженою перетравністю поживних речовин, не можна годувати сирым і жирним м'ясом. Таке м'ясо викликає підвищені бродильні процеси в кишечнику, що призводить до частого виділення сірководню й інших газів, що забруднюють повітря в квартирі, де знаходиться людина.

Таблиця 23. Норми потреби дорослих собак у поживних речовинах в умовах квартирного утримання (на голову на добу)

Показники	Жива маса, кг					
	5	10	20	30	40	50
Енергія, кДж	1900	3150	5200	6900	8600	10250
Білок, г	22,5	45	90	135	180	225
Жир, г	6,5	13	26	39	52	65
Легкозасвоювані вуглеводи, г	46,5	93	136	279	372	465
Клітковина, г	4	8	16	24	32	40
Сіль кухонна, г	1,1	2,2	4,4	6,6	8,8	11
Макроелементи:						
Кальцій, мг	1320	2640	5280	7920	10560	13200
Фосфор, мг	1100	2200	4400	6600	8800	11000
Натрій, мг	300	600	1200	1800	2400	3000
Калій, мг	1100	2200	4400	6600	8800	11000
Магній, мг	55	110	220	330	440	550
Мікроелементи:						
Хлор, мг	900	1800	3600	5400	7200	9000
Залізо, мг	6,6	13,2	26,4	39,6	52,8	66,0
Мідь, мг	0,3	1,6	3,2	4,8	6,4	8,0

Кобальт, мг	0,25	0,5	1,0	1,5	2,0	2,5
Марганець, мг	0,55	1,1	2,2	3,3	4,4	5,5
Цинк, мг	0,55	1,1	2,2	3,3	4,4	5,5
Йод, мг	0,15	0,3	0,6	0,9	1,2	1,5
Фтор, мг	0,4	0,8	1,6	2,4	3,2	4,0

Таблиця 24. Норми потреби дорослих собак у вітамінах в умовах квартирної утримання

Вітаміни	Жива маса, кг					
	5	10	20	30	40	50
А, МО	500	1000	2000	3000	4000	5000
Д, МО	35	70	140	210	280	350
Е, МГ	10	20	40	60	80	100
К, МГ	0,15	0,3	0,6	0,9	1,2	1,5
В ₁ , МГ	0,1	0,2	0,4	0,6	0,8	1,0
В ₂ , МГ	0,2	0,4	0,8	1,2	1,6	2,0
В ₃ , МГ	0,25	0,5	1,0	1,5	2,0	2,5
В ₄ , МГ	165	330	660	990	1320	1650
В ₅ , МГ	1,2	2,4	4,8	7,2	9,6	12,0
В ₆ , МГ	0,1	0,2	0,4	0,6	0,8	1,0
В _с , МГ	0,04	0,08	0,16	0,24	0,32	0,4
Н, МГ	2,5	5,0	10,0	15,0	20,0	25,0
В ₁₂ , МКГ	3,5	7,0	14,0	21,0	28,0	35,0

При неправильній і непомірній годівлі, захворюванні шлунка і кишечника, при глистах та загальних захворюваннях з високою температурою у тварин буває блювота. При найменших позивах потрібно вивести собаку з квартири. Треба стежити за тим, щоб у разі блювоти собака не ховалася під меблі й у місця, звідки важко вибиратися.

Таблиця 25. Норми потреби цуценят в жиророзчинних речовинах в умовах квартирної утримання (на голову на добу)

Вітаміни	Жива маса, кг					
	0,5	3	5	10	15	20
А, МО	100	600	1000	2000	3000	4000
Д, МО	10	60	100	200	300	400
Е, МГ	1,1	6,6	11	22	33	44
К, МГ	0,03	0,18	0,3	0,6	0,9	1,2

Таблиця 26. Норми потреби цуценяти в енергії в умовах квартирної утримання (на голову на добу, кДж)

Жива маса, кг	Вік, місяців			
	від 1,5 до 3	від 3 до 8	від 8 до 13	13-18
1	970	710	420	520
2	1940	1420	840	1040
3	2910	2130	1260	1560
4	3880	2840	1680	2080
5	4850	3550	2100	2600
6	5820	4260	2520	3120
7	6790	4970	2940	3640
8	7760	5680	3360	4160
9	–	6390	3780	4680
10	–	7100	4200	5200
11	–	7810	4620	5720
12	–	8620	5040	6240
13	–	–	5460	6760
14	–	–	5880	7280
15	–	–	6300	7800

16	–	–	6720	8320
17	–	–	7140	8840
18	–	–	7560	9360
19	–	–	7980	–

Гуляти з дорослою собакою необхідно не менше 2 годин на день, тривалість кожної прогулянки повинна бути не менше 1 години. Для запобігання зараження інфекційними хворобами необхідно стежити за тим, щоб собака під час прогулянки не стикалася з чужими собаками і не поїдала знайдений корм.

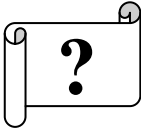
Таблиця 27. Норми потреби цуценят у водорозчинних вітамінах в умовах квартирного утримання (на голову, на добу)

Вітаміни	Жива маса, кг					
	0,5	3	5	10	15	20
В ₄ , мг	27,5	165	275	550	825	1100
В ₅ , мг	0,2	1,2	2	4	6	8
В ₆ , мг	0,025	0,15	0,25	0,5	0,75	1,0
В _с , мг	0,0075	0,045	0,075	0,15	0,225	0,3
Н, мг	0,25	1,5	2,5	5,0	7,5	10,0
С, мг	0,5	3	5	10	15	20
В ₁₂ , мкг	0,35	2,1	3,5	7,0	10,5	14,0

Завдання 1. Визначте і випишіть норми потреби цуценят в поживних речовинах в умовах квартирного утримання. Заповніть таблицю.

Завдання 2. Визначте і випишіть норми потреби дорослих собак в поживних речовинах в умовах квартирного утримання. Заповніть таблицю.

Контрольні питання:

1. У чому особливості годівлі собак в умовах квартирного утримання:
 - цуценят;
 - дорослих собак?
2. Що повинні пам'ятати аматори-собаківники щодо цуценят та дорослих собак в умовах квартирного утримання?
3. Особливості годівлі цуценят в квартирних умовах в перший період їх придбання.
4. Особливості режиму годівлі цуценят в умовах квартирного утримання.
5. Особливості утримання та годівлі цуценят у період зміни зубів.
6. Які корми не бажано давати молодняку собак?
7. Який посуд слід підбирати собакам для годівниць?